Nº6 (24.600)

УФ-м экономикэ зыужьыны-

гъэмкІэ и министр Решетников

Максим лэжьыгъэ ІуэхукІэ Къэ-

бэрдей-Балъкъэрым къэкІуащ.

КъБР-м и Іэташхьэ Кіуэкіуэ Каз-

бекрэ министрымрэ тепсэлъы-

хьаш шІыналъэм и социально-

Мылъкухэр зыхалъхьа

унэтІыныгъэхэр

И гугъу ящІащ инвестицэ мылъ-

кухэр зыхалъхьа проектхэм рес-

публикэм зэрызыщаужьым. Ап-

хуэдэу нэгъабэ и мэкъуауэгъуэ

мазэм Шэджэм хадэхэкІхэр къы-

щагъэкІ хуабэщ комплексым и

япэ Іуэхущ ап Іэр къыщызэ Іуахащ.

Тырныауз дэт вольфрам-мо-

либден къыщІэхыпІэр къэгъэщІэ-

рэщіэжыным зылуа вольсе.... Къалэм и «КъухьэпІэ» райо-

ныщІэм коммунальнэ, гъуэгу ин-

фраструктурэ ухуэныгъэр жыджэру щокlуэкl. Зэман гъунэгъум

къриубыдэу Бахъсэн щрагъэжьэ-

рэщІэжыным

зыхуагъэхьэзыр.

экономикэ зыужьыныгъэм.

2024 гъэм щІышылэм (январым) и 20, щэбэт

• Тхьэмахуэм щэ къыдок

И уасэр зы тумэнщ

КъБР-м и Ізтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущіапіэм къызэритамкіэ

«Іцащхьэмахцэ» кцрортым зеужь

нущ псыр хуиту цІыхухэм яІэрыхьэным теухуа ухуэныгъэхэр. Гулъытэ нэхъ хуащІу тепсэлъыхьащ гъэм и лъэхъэнэ псоми лажьэ «Іуащхьэмахуэ» туристрекреацэ комплексымрэ «Нал-

шык» курортымрэ. КІуэкІуэ Казбек и гугъу ищІащ хьэрычэт ІэнатІэр зэрыдаІыгъым и фІыгъэкІэ, илъэситІым къриубыдэу зи щхьэ Іуэху зыщІэжхэм я бжыгъэм хъарзынэу зэрыхэхъуам, цыху мин 71-м зэрыщ игъум.

Республикэм и Іэтащхьэм туризмэм и гугъу щищІым къыхигъэщащ 2023 гъэм и кІэм ирихьэлІэу зыгъэпсэхуакіуэ къакіуэхэм я бжыгъэр цІыху мелуан 1,5-м зэрыщІигъуар. **Унэт**Іыныгъэм къыпэкІуэу бюджетым иІэ хэхъуэр сом мелард 13-м нэблэгъащ, лэжьыгъэ ІэнатІэу къызэрагъэпэщхэр проценти 10-кІэ нэхъыбэ хъуащ. «Мы зэманым экономикэм жыджэру зеужь, абы хэлъхьэныгъэ нэхъыбэ хүэзыщІри турист унэтІыныгъэрщ», - къыхигъэщащ КІуэкІуэ Казбек.

«УФ-м и Президентым и пщэрылъкІэ туризмэм мылъку хухах, дэ ди къалэнщ ар нэсу къэгъэсэбэпыныр. Кавказым туризмэм зыщиужьыным Урысейм и Президентми Правительствэми гулъытэшхуэ хуащІ. Курортым жыджэру зеужь, зыгъэпсэхуа-кlуэхэм я бжыгъэм кlуэ пэтми хохъуэ, адэкІи къытпэщылъ къалэнхэр зэгъусэу зэрыдгъэзэщІэным дыхущІэкъунущ», - жиІащ Решетников Максим.

ЗэфІагъэкІахэмрэ къапэщылъхэмрэ

Решетников Максим Къэбэрдей-Балъкъэрым щригъэкІуэ-

кІащ гъэм и лъэхъэнэ псоми цыхухэм зыщагъэпсэхуным «уэщlауэ щыт «Іуащхьэмахуэ» турист-рекреацэ комплексым зыужьыныгъэм теухуа зэlу-

Тегенекли жылэм щыІа зэхуэсым хэтащ КъБР-м и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек, Кавказ.РФ-м и генеральнэ унафэщІ Юмшанов Андрей, УФ-м Экономикэ зыужьыныгъэмкІэ и министерствэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм, Іуащхьэмахуэ районым и щІыпІэ самоуправленэм я ліыкіуэхэр.

ЗэІущІэм щытепсэлъыхьащ 2023 гъэм «Іуащхьэмахуэ» курортым игъуэта зыужьыныгъэхэм. апхуэдэуи илъэсыщІэм ирагъэкІуэкІыну Іуэхухэр щаубзыхуащ. «Урысейм и Правительствэмрэ

Экономикэ зыужьыныгъэхэмкІэ и министерствэмрэ курортым гулъытэшхуэ хуащІ. «Іуащхьэмахуэ» зыгъэпсэхупІэр къэралым щынэхъ ин дыдэхэм икІи щынэхъ цІэрыІуэхэм ящыщщ. БлэкІа илъэсым абы зыщызыгъэпсэхуахэм я бжыгъэм процент 27-кІэ ИлъэсыщІэ махуэхэхъуащ. шхуэхэм абы къекіуэліащ ціыху мин 43-рэ, ар нэгъабэ и апхуэдэ лъэхъэнэм щы ахэм нэхърэ хуэдищкІэ нэхъыбэщ. Ауэ зыгъэпсэхупіэм и зэфіэкіыр нэхъыбэжщ. 2026 гъэм ирихьэлІэу «Іуащхьэмахуэ» курортым хьэщІэ мелуан хуэдиз къригъэблэгъэфынущ икТи иджырей инфра-

структурэкіэ къызэгъэпэща дунейпсо зыгъэпсэхупІэ цІэрыІуэу щытынущ», - жиlащ Решетников Максим.

«ФІыщІэ фхузощІ нобэ фыкъызэрытхуеблэгъамкІэ, курорт Іуэхум и мызакъуэу, нэгъуэщІ унэтІыныгъэхэмкІи республикэм гулъытэ къызэрыхуэфщіымкіэ. Абы дэ Іэмал къыдет къэралым щекІуэкІ зэхъуэкІыныгъэхэм дыкъыкІэрымыхуу, зэманым дыдекlyy зыдужьынымкlэ. «lyaщхьэмахуэ» зыгъэпсэхупІэм и зыужьыныгъэм хэтлъхьа мылъкур къызыхуэщхьэпар туризмэм закъуэкъым. Абы к мехеІшытерычэтыщІэхэм я бжыгъэм хэхъуащ, бюджетым къыхэхъуэ налогри нэхъыбэ ищІащ. Шэч къытесхьэркъым нобэрей зэlущlэри курортым и зыужьыныгъэм щхьэпэ зэрыхуэхъунум», - къыхигъэщащ Кіуэкіуэ Казбек.

Юмшанов Андрей тепсэлъыхьащ Іуащхьэмахуэ щекіуэкі зэхъуэкІыныгъэхэм. Метр 3500-рэ лъагапІэм бгы-лыжэ инфраструктурэмкіэ ухуэныгъэхэм къыпащэ, къыщажыхьыну щіыпіэхэм зрагъэубгъу. 2023 - 2024 гъэхэм я бгы-лыжэ лъэхъэнэм ирихьэлІэу Кавказ.РФ-м километр 17 хъууэ щыта гъуэгур километр 23-м нигъэсащ, апхуэдэуи кlaпсэ гъуэгуу тly зэраутlыпщынум зыхуагъэхьэзыр. Метр 4100рэ лъагапІэм тет «Приют-11» ціэрыіуэр зэгъэпэщыжынымкіэ лэжьыгъэхэр зэтраублэжынущ. 2026 гъэм абы япэ хьэщІэхэр зэрыригъэблэгъэным хуэхьэзырынущ, апхуэдэу абдеж щылэжьэнущ МЧС-м и къегъэлакІуэхэм я гупыр. Азау хуейр иджырей сервис-центркІэ къызэрагъэпэщынущ, абы Іуэхутхьэбзэ зэмылІэужьыгъуэхэр къыщыпхуащІэ къудамэхэр хэтынущ.

(КІэухыр 2-нэ нап.).

Зы махуэм -Іэщіздз минитіым ЩІигъц

Halуэу зэрыщытщи, мы зэманым ди къэралым зыщыхуагъэхьэзыр гъатхэпэм и кум екіуэкіыну президент хэхыныгъэхэм. Дыгъэгъазэм и 16-м Урысейм и щІыналъэ псоми щекіуэкіащ Путин Владимир и кандидатурэр ягъэлъэгъуэныр дэзы ыгъхэм Іэ зытрадзахэр къыщхах зыуэ щыт махуэ. Ахэр щызэхуахьэс Путин Владимир дэіыгъыным хуэлажьэ штабхэм, «Урысей зэкъуэт» партым и унафэшіым и жылагьуэ егъэблэгъапізхэм, а парт тым и щіыналъэ, щіыпіэ гъэзэщіакіуэ комитетхэм, «Урысей зэкъуэтым и ЩІэблэщІэ гвардием и штабхэм».

КЪЭРАЛЫМ и Іэтащхьэр дэзыІыгъыну хуейхэр куэд мэхъу. Іэ щытрадзэ щІыпІэхэм йокІуалІэ зэрыунагъуэу, зэрылэжьакіуэ гупу, зи іэщіагъэкіи зи ныбжькіи зэщхьэщыкі цІыхухэр. Адрейхэм къакІэрыхуркъым Къэбэрдей-Балъкъэрри. Ди республикэм зы махуэ закъуэм апхуэдэ дэфтэрхэм хэхакіуэ минитіым щіигъум іэ трырагъэдзащ. Мы лэжьыгъэр зэи ужьыхыркъым. Абы къыхэкІыу Путин Владимир даІыгъыу къзувхэм я бжыгъэм псынщІз дыдзу хохъуз.

Фигу къэдгъэкІыжынщи, УФ-м и Президентым и кандидату езыр-езыру зыкъэзыгъэлъэгъуа Путин Владимир и телъхьэхэм я штабыр Профсоюзхэм я унэм щыІэщ. Мы Іуэхур щокІуэкІ абы и мызакъуэу, КъБР-м и щІыпІэ псоми.

«Урысей зэкъуэтым» и Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ гъэзэщ ак Іуэ комитетым и унафэщ І Парафилов Дмитрий жиlащ зэщlэгъэуlуауэ lэ щытрырагъадзэ махуэр партым и егъэблэгъапіэ псоми зэрыщекіуэкіар.

Къэгъэлъэгъуэн хуейщ дыгъэгъазэм и 16-м, Іэ зэрытрырагъадзэм къыдэкlуэу, «Урысей зэкъуэт» партым и щІыпІэ къудамэ псоми цІыхухэр я щхьэ ІуэхухэмкІи зэрыщрагъэблэ-

Ди республикэр пэрытхэм ящыщщ

КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек хэтащ видеоконференц жыпхъэм иту екіуэкіа, УФ-м и Правительствэм щіыналъэхэм зегъэужьынымкіэ и комиссэм и президиумым и зэјущіэм. Ар иригъэкіуэкіащ УФ-м и Правительствэм и Унафэщіым и къуэдзэ Хуснуллин Марат.

ЗЭІУЩІЭМ щытепсэлъыхьащ 2023 гъэм зэлэжьа лъэпкъ, къэрал программэхэмрэ Урысейм унэ гъэплъыгъуэр зэрыщекІуэкІымрэ.

Ухуэныгъэ къудамэр щІэгъэхуэбжьауэ зэрефІакІуэр зэхуэсым къыщыхагъэщащ. УФ-м и къэзыпщытэ ІуэхущІапІэм къызэритымкІэ, иужьрей илъэсищым лэжьыгъэхэр илъэс кІуам ар проценти 7-кІэ нэхъыбэ хъуащ.

«Мы бжыгъэхэм я щІыбагъым щІыналъэхэм я унафэщІхэм, Іуэхур къезыхьэжьахэм, ухуакІуэхэм зэфіагъэкіа лэжьыгъэшхуэ къыдэтщ. Илъэс блэкіам и ехъулІэныгъэ нэхъыщхьэщ метр зэбгъузэнатІэу 110,1-м цІыхухэр зэрыщІагъэтІысхьэжар. А бжыгъэр Правительствэм хэтхэр щызэхуишэсам щыгъуэ, УФ-м и Президентым къигъэлъэгъуащ. Ар текІуэныгъэшхуэщ, апхуэдиз псэупІэ иджыри къэс зэи къэралым щаутІыпщыну яхузэфІэкІакъым», - жиІащ Хуснуллин Марат. Вице-премьерыр щіыналъэхэм я унафэщіхэм елъэіуащ ціыхухэр щыіэпхъуэкіэ я нэіэ трамыгъэкІыу кІэлъыплъыну, ухуэныгъэм епха зэгурыІуэныгъэхэм хэт дэтхэнэ зыми и хуитыныгъэр къызэпыуда мыхъун хуэдэу.

Унэхэр зэрагъэплъ щіыкіэм щытепсэлъыхьым, Хуснуллиным къыхигъэщащ 2030 пщІондэ екіуэкіыкоммунальнэ инфраструктурэр щіэкіэ хъуэжынымкІэ программэ убгъуам зэрелэжьыр, абы къыхэкІыу, псэупІэ-коммунальнэ хозяйствэхэм я лэжьэкіэр езыгъэфіэкіуэну зэхъуэкіыныгъэхэм егупсысын хуейщ. Вице-премьерым щІыналъэхэм я унафэщІхэм я пщэ дилъхьащ унэ гъэплъыгъуэр зэре-

кіуэкіым нэхъ набдзэгубдзаплъэу кіэлъыплъыну.

Къэбэрдей-Балъкъэрыр лъэпкъ проектхэр гъэзэ щІэнымкІэ щІыналъэ пэрытхэм хабжэ. 2023 - 2024 гъэхэм къриубыдэу «Иджырей школ» къэрал проектымкіэ ухуэныгъэ 16 зыхуей хуагъэзэнущ. «Спортыр гъащіэм и мардэщ» къэрал проектым ипкъ иткіэ, Налшык спорткомплекс щаухуэнущ, спортым и къудамитхумкІэ зыщыбгъасэ хъууэ, къинэмыщІауэ, лъэрыжэкІэ къыщыбжыхыфыну, унащхьэ зытелъ мылгъэжа ящІ.

«Узыншагъэм кlэлъыплъын» лъэпкъ проектымкlэ республикэм лышхым ще эзэну диспансеррэ поликлиникэрэ, Кэнжэ, Куба, Эльбрус къуажэхэм - амбулафельдшер-акушер піэ щаухуэнущ. Щіыналъэхэм зэрыіыгъыу зэрызрагъэужь программэмкіэ ціыкіуи 140-рэ зэкіуэліэфыну сабий ІыгъыпІэ Солдатскэ станицэм щаухуэнущ, Аушыджэр Щэнхабзэмкіэ унэ дащіыхынущ, иджыри ІуэхущІапІитху 2024 гъэм яухынущ.

«Псы къабзэ» программэм ипкъ иткіэ, ціыхухэр щыпсэу щІыпІэхэм псы зэрыкІуэ бжьамийхэр щыпхашащ, гъуэгу 83-рэ зэlузэпэщ ящащ. Цlыхубэ зекІуапІзу 47-рэ, пщІантІи 110-рэ щызэрагъэпэщыжащ муниципальнэ щІыналъэу 38-м. ЩэнхабзэмкІэ унэхэм лэжьэн щыщ адзащ Уэзрэдж, Ислъамей, Терекскэм, Приближнэм, къинэмыщІауэ, гъуазджэмкІэ сабий школищ Налшыкрэ Прохладнэрэ къыщызэlуахащ. Школхэр зыхуей хуагъэзэн лэжьыгъэр зэпыуакъым, ІуэхущІапІэ 60-м нэс яухащ, гъуэгу ухуэныгъэхэри

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Унафэщіым и нэіэ зэи тригъэк Іыркъым гъэсыныпхъэ-энергетикэ къудамэмрэ псэупіэ-коммунальнэ хозяйствэхэмрэ я лэжьэкіэм. Зэпыу имыІэу, жэщми махуэми Іуэхугъуэ къызэрымыкіуэхэр зэфіэхыным хуэхьэзыр бригадэхэр мэлажьэ, гъуэгум трищІа мылыр зыгъэткІу шыгъухэкІхэр, дагъэ-гъэсыныпхъэхэр зэгъэпэщауэ яІэщ.

adyghe@mail.ru advghepsale.ru apkbr.ru ● smikbr.ru ● 🖼 Адыгэ Псалъэ ● 🖪 Адыгэ Псалъэ

«Ічащхьэмахцэ» кцрортым зеужь

(КІэухыр. ПэщІэдзэр 1-нэ нап.).

2023 гъэм курортым кърашэл ащ инвесторхэр. Абыхэм я ф Іыгъэкіэ яухуэнущ иджырей хьэщіэщхэр, шхапіэхэр, спорт іуэхущіапіэхэр, сабий центрхэр, бгым лыжэкіэ къежэхыным щыхуагъасэ, абы пыщіа Іуэхухэм щыхагъэгъуазэ еджапіэ. А проектхэм лэжьыгъэ іэнатіэкіэ къызэрагъэпэщынущ ціыху 1000-м щіигъу. Псори зэхэту инвестицэ мылъкуу абы текlуэдэнур сом мелард 39-рэ мэхъу.

Фыкъеблагъэ Къэбэрдей-Балъкъэрым!

Къэралым экономикэ зыужьыныгъэмкІэ и министр Решетников Максимрэ КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбекрэ Іуащхьэмахуэ и турист инфраструктурэр зрагъэлъэгъуащ. «Іуащхьэмахуэ» курортыр къызэрыщыхъуар, абы теухуа и еплъыкІэхэр министрым журналистхэм яхуиІуэтащ.

«Іуащхьэмахуэ» курортым зэрызиужьым зэlущІэм дыщытепсэлъыхьа нэужь, абы щекlуэкlыр зэдгъэлъэгъуащ. Ди нэгу щlэкlащ зэхъуэкІыныгъэшхуэхэр зэрыщыІэр, лэжьыгъэшхуэ щагъэзащІэ. Машинэ гъзувып із ин къызэ іуахащ, бэзэрым иубыд щ іыналъэм къыхагъэхъуащ, нэгузегъэужьыпіэхэр ирагъэфіэкіуащ. Щіыпіэм къыщызэІуахыну хьэщІэщхэр зыухуэну инвесторхэр къыхэхынымкІэ зэпеуэ идогъэкІуэкІ. КІапсэ, бгы-лыжэ гъуэгухэм къахэхъуащ, ахэр хуэдитІкІэ нэхъыбэ хъуащ.

Кавказ.РФ-р хъарзынэу мэлажьэ, жэуаплыныгъэ хэлъу и къалэныр ирехьэкІ. ФІыщІэ хуэфащэщ республикэм и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбеки, Іуэхур тэмэму зэтеублауэ къызэрызэригъэпэщам папщІэ. Щытыкіэ гугъум иту лэжьыгъэр зыфіэзыгъэкі ціыхухэм пщіэшхуэ яхуэфащэщ. Нэрылъагъущ ахэр Іуэхум фІыуэ хэзыщІыкІ ІэщІагъэлІу зэрыщытыр, псом нэхърэ нэхъ мыхьэнэшхуэ зиІэращи - я республикэр фіыуэ зэралъагъур. Сыт нэхъыщхьэр жыпіэмэ, туристхэм я бжыгъэм хохъуэ, абы къегъэлъагъуэ щІыпІэр ягу зэрырихьыр. АдэкІи Іуэхум дыкІэлъыплъынущ, зыужьыныгъэхэр зэрекІуэкІым теухуауэ унафэ щхьэхуэхэр къэтщтэнущ.

Апхуэдэ зыужьыныгъэр зи фІыгъэр УФ-м и Президентым туризмэр зыужьыныгъэм и лъабжьэу къызэригъэлъэгъуарщ, абы зегъэужьыныр къалэн къудей мыхъуу, мылъкукІи щІигъэбыдэжащ. УФ-м и Правительствэми и нэІэ щІэтщ мыбдеж щекІуэкІ лэжьыгъэр. Кавказым зиужьынымкІэ мыхьэнэшхуэ зиІэ Іуэхущ зиужь дитри, адэкіэ ипэкіэ дыкіуэтэнущ. Мы Іуэхум зи гуащіэ хэлъ псоми иджыри зэ фІыщіэ яхузощі. Фыкъеблагъэ Къэбэрдей-Балъкъэрым, Налшык, Іуащхьэмахуэ лъапэ!

Блыщхьэм зэхаублэ

ЩІышылэм и 22-м Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщІедзэ илъэс къэс екіуэкі «Студент десант» урысейпсо акцэм.

РЕСПУБЛИКЭМ къэрал кlуэцI lyэхухэмкlэ и lэнатlэхэм я лэжьа-кlуэхэмрэ КъБР-м щыlэ МВД-м, Урысей МВД-м районхэм щиlэ щlыналъэ къудамэхэм ядэлажьэ Жылагъуэ советхэм ящыщхэмрэ еджапІэ нэхъыщхьэхэм я студентхэм, курыт еджапіэ хэхахэм щіэсхэм зыщрагъэплъыхьынущ ведомствэ къудамэхэм икІи псалъэмакъ щхьэпэхэр драгъэкІуэкІынущ.

Полицейхэм ахэр щагъэгъуэзэнущ цІыхубэ дружинэхэм, волонтёрхэм я лэжьыгъэм, абыхэм уазэрыхыхьэнум.

«Студент десант» урысейпсо акцэр мы гъэм щІышылэм и 26 пщІондэ екіуэкіынущ.

БАХЪСЭН Ланэ.

Наркотикхэк Іхэр игъэк Іыным пыщ Іат

Урысей ФСБ-м и управленэу КъБР-м щыІэм, КъБР-м щыІэ МВД-м я лэжьакіуэхэм, наркотикхэкіхэр игъэкіыным пэщіэт Іуэхухэр ирагъэкіуэкіыу, къызэпаудащ Шэджэм районым щыпсэу, илъэс 39-рэ зи ныбжь ціыхухъум наркотикхэкіхэр республикэм къихьэныр къызэгъэпэщыным пыщауэ зэрихьэ щіэпхъаджагъэр.

ЯУБЫДАР езымрэ и псэупІэмрэ къыщащым къыкъуахащ «ме-

тадон» наркотикхэк грамми 108-рэ. Уголовнэ Іуэху къа этащ УФ-м и УК-м и 30-нэ статьям и 3-нэ Іыхьэм, 228.1 статьям и 5-нэ Іыхьэм япкъ иткіэ. Хабзэм къызэригъэувымкіэ, апхуэдэ щіэпхъаджагъэ зылэжьам и гъащіэр лъэхъуэщым щихьыну ягъэтІысынкІэ мэхъу.

Урысейм и къарур зыхэлъыр

Мы тхьэмахуэм зэхыхьэ ин щекіуэкіащ ди къалащхьэм. «Хэку цІыкІур Урысейм и къарущ» япэ урысейпсо муниципальнэ зэхыхьэр УФ-м и Президент Путин Владимир и унафэкіэ къызэрагъэпэшаш. Ди республикэм къыбгъэдэк ыу абы щы ащ къалэ, къуажэ, район унафэщІу 50-м щІигъу, абыхэм я пашэт КъБР-м и Іэтащхьэм и Администрацэм и тхьэмадэ Къуэдзокъуэ Мухьэмэд.

УРЫСЕЙ Федерацэм и хэгъэгу псоми къикІа, цІыху 7500-рэ щызэхуэса зэхыхьэм и къалэн нэхъыщхьэу щытар щІыналъэхэм къыщагупсыс Іуэхухэр гъащІэм хэпщэнырщ, муниципальнэ къулыкъущІапІэхэм щылажьэхэр зэкъуигъэувэу абыхэм я Іулыджыр къэрал псом къыщы этынырш, щ ыпІэхэм я зыужьыныгъэм сэбэп хуэхъу жэрдэмхэр ядэГыгъынырщ, муниципалитетхэр цІыхухэм, жылагъуэм, къэралым папщІэ зэрылажьэр нэрылъагъу щІынырщ.

Зэхыхьэм кърихьэл ахэр ВДНХ-м и павильони 8-м щылэжьащ, абыхэм щекіуэкіащ зэпсэлъэныгъэхэр, лекцэхэр, «стІол хъурейхэр», ІэщІагъэлІхэм я проектхэр утыку къыщрахьащ, апхуэдэуи Іэтащхьэхэр федеральнэ къулыкъущіэхэм щепсэлъащ. Москва мыкіуахэм онлайну зыпащіащ «Урысейм и хэгъэгухэр», «ЩІэныгъэмрэ ІэмалыщІэхэмрэ я илъэсипщІхэр», «ЩІалэгъуалэм я унэ», «Къалэ Іущ», «Атом» утыкухэм.

ЩІыпіэ унафэщіхэм я дежщ Путиным 2030 гъэ пщІондэ ди къэралым къыщыхъун хуей зэхъуэк Іыныгъэу иубзыхуахэр зэрыт лъэпкъ программэр зэф эха щыхъунур. Абы хохьэ къуажэхэмрэ къалэхэмрэ хъумэныр, цІыхухэм я узыншагъэмрэ зэ-Іузэпэщыныгъэмрэ къызэгъэпэщыныр, зэчий зыбгъэдэлъхэм заужьынымкІэ Іэмал къахуэгъуэтыныр, цІыхухэм я псэупІэхэр тыншу, гунэсу щытыныр, абыхэм я лэжьыгъэр лъытэныр, пщІэ хуэщІыныр, хьэрычэтыщІэхэм защІэгъэкъуэныр, бжыгъэхэр зи лъабжьэ Іэмалхэр гъащІэм хэпщэныр. Мис а Іуэхугъуэхэр гъэзэщ а хъунымк іэ жэуаплыныгъэ нэхъыбэ дыдэ зыхьыр муниципальнэ къулыкъущ Іэхэрщ.

Зэхыхьэм и япэ махуэм хьэщ эхэр «Урысей» гъэлъэгъуэныгъэм щызэхуэзащ икlи «Къарур зыхэлъыр хабзэхэрщ», «Къарур зыхэлъыр цІыхухэрщ», «Къарур зыхэлъыр зыужьыныгъэрщ» Іуэхухэм ятеухуауэ лэжьащ. Абыхэм къыщыпсэлъащ федеральнэ къулыкъущ ап вхэм, жылагъуэ институтхэм, къэрал ІуэхущІапІэхэм я лІыкІуэхэр.

Псалъэм къыдэкІуэу жыпІэмэ, «Къарур зыхэлъыр хабзэхэрщ» зэпсэлъэныгъэр теухуауэ щытащ лъэпкъ зэгурыІуэныгъэм, хэкупсэ гъэсэныгъэм, Хэку цІыкІур фІыуэ лъагъуным, тхыдэ, щэнхабзэ щІэинхэр хъумэным, унагъуэ лъапІэныгъэхэр щІалэгъуалэм яхэлъхьэным ехьэл ауэ лэжьыпхъэхэм

«Къарур зыхэлъыр цІыхухэрщ» утыкум зи гугъу щащіар щіыпіэхэм щекіуэкіын хуей социальнэ политикэрщ, администрацэхэм я унафэщіхэм я Іэзагъым зэрыхэгъэхъуапхъэрщ, иджырей мардэм декly лэжьакіуэхэр кърашэліэн зэрыхуейрщ.

«Къарур зыхэлъыр зыужьыныгъэрщ» зы-

фІащам щызэпкърахащ лъэпкъым дежкІэ нэхъышхьэхэм зегъэужьын, къалэн пыухык ахэр зыхуэгъэувыжын, экономикэм, инфраструктурэм хэгъэхъуэн зэрыхуейр.

ЕтІуанэ махуэм зэІущІэм кърихьэлІахэм яхуэзащ УФ-м и Президент Путин Владимир. Президентым къыхигъэщащ муниципальнэ лэжьакІуэхэм я къалэныр псом нэхърэ зэрынэхъ гугъур, сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, абыхэм я дежщ къэрал властымрэ цІыхухэмрэ я зэпыщІэныгъэр къыщежьэр. Апхуэдэуи игъэбелджылащ щІыналъэхэм иджыпсту я къалэн нэхъыщхьэ дыдэу щытыр дзэ Іуэху хэхам хэтхэмрэ абыхэм я унагъуэхэмрэ ядэІэпыкъуныр зэрыарар.

Мыпхуэдэ зэхуэс иджы япэу къызэрагъэпэщауэ аращ, Президентым и унафэкіэ ар и пщэ дэлъщ Щіыпіэ самоуправленэм зегъэужьынымкІэ урысейпсо зэгухьэныгъэм.

«Иужьрей илъэсхэм Урысейм и Президентым щІыпІэ самоуправленэм и унафэщіхэм я пщэрылъхэм нэхъри къыхегъахъуэ, абы къыхэкІыу я Іэзагъым зегъэужылхъэщ. Си фІэщ мэхъу «Хэку цІыкІўр Урысейм и къарущ» урысейпсо муниципальнэ зэхыхьэм Путиным щигъэбелджыла къалэнхэм, гупсысэхэм, жэрдэмхэм а Ізнатіэр куэдкіз нэхъ лъэщ, купщіафіз зэращІынур, абы къэралым щыпсэу дэтхэнэ цІыхуми и псэукІэр зэрыригъэфІэкІуэнур», · жиІ́ащ КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіўэ Казбек.

Мы махуэхэм УФ-м и Президент Путин Владимир иджыри зы цІэ лъапІэ игъэуващ - «ЩІыпІэ самоуправленэм щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ». Ар хуагъэфэщэнущ илъэс 20-кІэ зи ІэнатІэм пэрытахэм, къэрал властым къыбгъэдэкІ щІыхь тхылъ, дамыгъэ зиІэхэм.

Апхуэдэ унафэр щІышылэм и 16-м, Президентым Іэ щыщІидза махуэм, щегъэжьауэ мэлажьэ. Дауи, зыхуагъэфэщэнур щІыпіэ самоуправленэм зегъэужьыным, цІыхухэм я псэукІэр егъэфІэкІуэным, я хуитыныгъэхэр хъумэным, зэхъуэкІыныгъэфІхэр къызэгъэпэщыным гурэ псэкІэ пэрытхэрщ. «Куэд щіащ апхуэдэ ціэ лъапіэ дгъэувын зэрыхуеярэ. Сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, муниципальнэ лэжьыгъэм зигурэ зи псэрэ етауэ пэрытхэм ар зыхуэфащэ куэд яхэтщ, и гуащіэкіэ хэку щіыпіэ самоуправленэм и хабзэхэр къиlэтыжу», - жиlащ Президентым. Абы къищынэмыщІауэ, къэрал УнафэщІым зэхыхьэм щыжиІащ «Псэупіэ, къалэ щіыпіэ» лъэпкъ проектым хыхьэ «Къалэ псэукІэр егъэфІэкІуэн» къэрал программэм иджыри 2030 гъэ пщІондэ къыпащэну зэрагъэкІуатэр.

КъБР-м и Прохладнэ къалэм зэхыхьэм утыку къыщрихьащ щІыпІэ самоправленэм и советым и унафэщІым и къуэдзэ Рудская Викторие и «Прямая линия» проектыр. Прохладнэ къалэ округым и администрацэм и Іэтащхьэ Архангельский Вячеслав зэрыжиІамкІэ, а проектыр цІыхухэм нэхъ гъэщІэгъуэн ящыхъуа 100-м хэхуащ, итІанэ Урысейм нэхъыфіу къыщальыта 10-м хабжащ. Зэпеуэм апхуэдэ лэжьыгъэу мин 19 къызэрырагъэхьар къэплъытэмэ, ар Къэбэрдей-Балъкъэрым и ехъулІэныгъэшхуэщ.

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.

Nº6 (24.600) **Къзралым и быдапіз лъзщ**

● 2024 гъэр Унагъуэм и илъэсщ

Урысей Федерацэм и Президентым, хабзэ хъуауэ, 2007 гъэ лъандэрэ унафэ щхьэхуэ къыдегъэкі, ди къэралыр зытехьэну илъэсыщІэр зыхуиунэтІыну Іуэхугъуэ нэхъыщхьэр щигъэбелджылыуэ, абы жылагъуэм, къэрал Іэнатіэхэм нэхъыбэ гулъытэ хури-БлэкІа гъэщіын мурадкіэ. илъэсищыр къапщтэмэ, 2021 гъэр щытащ щІэныгъэмрэ технологиемрэ я илъэсу, 2022 гъэр траухуауэ щытащ цІыхубэ гъуазджэмрэ щэнхабзэ шіэинымрэ. Блэкіа 2023 гъэр къэралым и Президентым игъэувауэ щытащ Егъэджакіуэмрэ унэтіакіуэмрэ я илъэсу.

2023 гъэм и щэкІуэгъуэ мазэм УФ-м и Президент Путин Владимир Іэ щІидзащ 2024 гъэр Унагъуэм и илъэсу къэралым зэрыщагъэувымкі э унафэ щхьэхуэм. Абы ипкъ иткІэ, дызытехьа илъэсым къриубыдэу къэралым щалэжьыпхъэ Іуэхугъуэхэм я нэхъыщхьэхэм ящыщ куэд хуэгъэпсауэ щытынущ унагъуэхэм адэкІи защІэгъэкъуэным, абы илъ фІыгъуэхэр хъумэным. А Іуэхугъуэхэм мыхьэнэшхуэ яІэщ дапщэщи, сыту жыпІэмэ, сыт хуэдэ лъэхъэнэми дэтхэнэ къэралми и зэlузэпэщагъэр къызэралъытэр абы и цІыхухэм, унагъуэ къызэрыгуэкІхэм яІэ псэукіэм и фіагъымкіэщи, абыхэр зыхуей-зыхуэф хэр ягъуэту гъащІэм зэрыхэтыфымкІэщи. Аращ щІыжаІэр: «Унагъуэр къэралым и зы Іыхьэщ, жылагъуэм и быдапіэщ». ИпэжыпіэкІи унагъуэращ къыщежьэр ціыхухэм яхэлъыфынкіэ хъуну хьэл-щэн дахэ псори: лъагъуныгъэри, пщІэри, нэмысри, гумащІагъри, пэжыгъэри...

Дунейм и къэрал псоми я унафэщІхэм унагъуэм пщІэ, гулъытэ хэха хуригъэщІын папщІэ, Лъэпкъ Зэкъуэтхэм я Зэгухьэныгъэм (ООН) и Ассамблее Нэхъыщхьэм 1993 гъэм нэхъ куууэ къиІэтауэ щытащ унагъуэм и Іуэхур. А илъэс дыдэм япэу ягъэувауэ щытащ Унагъуэм и дунейпсо махуэр. Ар накъыгъэм и 15-м траухуауэ щІыпІэ куэдым Іэтауэ щагъэлъапіэ. А Іуэхугъуэр япэу дэзыІыгъахэм ящыщащ ди къэралыр. КъинэмыщІауэ, УФ-м и Президентым 2008 гъэм къыдигъэкlа Унафэм ипкъ иткlэ, ди къэралым щагъэуващ Унагъуэм, лъагъуныгъэм, зэхуэпэжыным я махуэр. Ар бадзэуэгъуэм и 8-м ягъэлъапІэ. УФ-м и унафэщІхэм зэрагъэувауэ, къэрал мыхьэнэ зиІэ унэтІыныгъэ

сабийхэм ехьэл а Іуэхугъуэ псо-

ЖыпІэнурамэ, бын зыпІ унагъуэхэм ди къэралым яхуищ гулъытэм илъэс къэс хохъуэ. А унэтІыныгъэм хуолажьэ программэ щхьэхуэхэр, быныр лэным хуэпэж унагъуэ нэпІыным, псэупІэ унэхэр егъэ- хъыфІ», «Лъэпкъ хабзэхэм я фІэкІуэным, унагъуэр зыхуейзыхуэфІкІэ къызэгъэпэщыным, нэгъуэщІхэми хуэгъэпсауэ. Апхуэдэхэщ, къапщтэмэ, бын зыгъуэт унагъуэхэм къэралым социальнэ и лъэныкъуэкІэ зэрызащІигъакъуэр. Абы мыхьэнэшхуэ иІэщ унагъуэр хъума хъун, зэщхьэгъусэхэм яку псалъэмакъ мыщхьэпэхэр къыдэмыхъуэн папщІэ, сыту жыпІэмэ «фІыуэ ялъагъур я гъусэмэ, пщыІэм щІэсми арэзыхэр» мащІэ дыдэщ, щІэблэр зыхуейзыхуэфІкІэ къызэгъэпэщыным, гъэсэным, щіэныгъэрэ іэщіагъэрэ етыным епха жэуаплыныгъэр иджырей адэ-анэхэм, зэщхьэгъусэхэм нэхъ куууэ зыхащІэри. КъинэмыщІауэ, а дэІэпыкъуныгъэхэм ирегъэфіакіуэ щіыналъэхэм щыщыіэ зэзыгъэгъуэтыну хуей унагъуэхэри абы нэхъри трегъэгушхуэ. зыщызыубгъуу Жылагъуэм хуежьа а махуэшхуэм ирырагъэхьэліэурэ, зэгуэкіуа пщашышк едмехелыш едмехеш куэдым я хьэгъуэлІыгъуэр бадзэуэгъуэм и 8-м трагъахуэ.

2016 гъэм къыхалъхьауэ, Уры-

нэхъыщхьэ дыдэщ унагъуэм, кlyэкl «Унагъуэ нэхъыфl» къэралпсо зэпеуэр. Абы къызэщІиубыдэ унэтІыныгъэхэм ящыщщ «Унагъуэ быныфІэ нэхъыфІ», «УнагъуэщІэ нэхъыфІ», «Къуажэдэс унагъуэ нэхъыфІ», «Урысейм и дыщэ унагъуэ», «Къахъумакіуэ унагъуэ нэхъыфі», «Си унагъуэ» сурэт зэхьэзэхуэр, нэгъуэщІхэри. Къэралпсо зэпеуэм и утыку кърашэ зи пщІэр жылагъуэм щылагэ, нэмысрэ дахагъэрэ зэрылъ, щІэблэ узыншэ къызыщІэхъуэ, зы ІэщІагъэм ирилажьэ цІыху зыбжанэ зыщІэс унагъуэ дахэхэр. Абыхэм илъ фІыгъуэхэм цІыхухэр щыгъуазэ хуащІ, унагъуэшіэхэм щапхъэу хуагъэуву. Илъэс 25-рэ нэхърэ мынэхъ мащіэкіэ апхуэдэу екіуу къызэдэгъуэгурыкІуа зэщхьэгъусэхэм папщІэ Урысей Федерацэм щагъэуващ «Лъагъуныгъэмрэ зэхуэпэжынымрэ» медалыр. Ар ират зыхуэфащэ унагъуэхэм, щІыхь, фІыщІэ тхылъхэр щІыгъуу.

Ди гуапэ зэрыхъущи, ди ресдемографие щытыкіэр, сабий публикэм мы зэманым щолажьэ бын зиІэ унагъуэхэм социальнэу ядэІэпыкъуным хуэгъэпса программэ зыбжанэ. Абыхэм ящыщщ, къапщтэмэ, сабийхэм зэ тыгъуэу е мазэ къэс ират пособиехэр, гъэсапіэхэм екіуаліэ ціыкіухэм папщІэ ят пщІэм щыщ процент бжыгъэ адэ-анэхэм зэрыхуа-

гъуэшхуэхэм псэупІэ Іуэхутхьэбзэхэм щат пщэм и іыхьэ гуэрым къызэригъэзэжыр, республикэм и сабий гъэмахуэ зыгъэпсэхупІэхэм пшІэншэу бынзэрыщагъэІэфыр, хэр гъуэщІхэри.

Ди къэралым и махуэгъэпсым зыкъым икІи тІукъым щыгъэбелджылар унагъуэм, абы исхэм ехьэліа махуэщіу. Апхуэдэхэщ, псалъэм папщіэ, Унагъуэм и дунейпсо махуэу накъыгъэм и 15-м дгъэлъапІэр, Зэдэлъхузэшыпхъухэм я махуэу мэлыжьыхьым и 10-м къыхэгъэщар, мэлыжьыхьым и 25-р Пхъухэм я махуэщ. Жэпуэгъуэм и иужьрей тхьэмахуэ махуэр зыхухахар Адэращ. ЗэрыжытІащи, Унагъуэм, лъагъуныгъэм, зэхуэпэжыным я махуэр бадзэуэгъуэм и 8-м траухуащ. Жэпуэгъуэм и 1-р Зи ныбжь хэкІуэтахэм я махуэщ, щэкІуэгъуэм и 22-р Къуэхэм я махуэщ, щэкІуэгъуэм и иужьрей тхьэмахуэ махуэр Анэм хухахащ, дыгъэгъазэм и 22-р Адэ-анэхэм фІыщІэ щыхуащІ урысейпсо махуэщ. А махуэщІхэм яхэтщ къэралым щызэдаІэтхэри, куэдым иджыри къызэдамыщтахэри, атІэми мыбдежым щынэхъышхьэр унагъуэм исхэр зэгуэпэну иджыри зы Іэмал, иджыри зы щхьэусыгъуэ зэрыщыІэрщ.

ЦІыху гъащіэм апхуэдиз мыхьэнэ щызиІэ унагъуэм нэхъри гулъытэ егъэгъуэтыным хуэсей Федерацэм илъэс къэс що- гъэкІуэжыр, бын куэд зыпІ уна- гъэпсащ мы гъэр Унагъуэм и

илъэсу зэрытраухуари. Ар Москва и ВДНХ-м щекІуэкІ «Урысей» Дунейпсо гъэлъэгъуэныгъэ-форум иным гуфІэгъуэ щытыкІэм иту дыгъуасэ къыщызэІуахащ. Абы къыщызэрагъэпэща «Ди Іыхьлыхэр - фІыуэ тлъагъухэр» унагъуэ зэхуэс иным и пленарнэ зэхуэсым ирагъэблэгъащ цІыху миным щІигъу. Ахэр Урысейм и зыужьыныгъэм хэлъхьэныгъэшхуэ хуэзыщІ унагъуэхэм я ліыкІуэхэщ, зи ІэщІагъэрэ щІэныгъэкіэ, ныбжьрэ зэфіэкікіэ зэмылІэужьыгъўэ цІыхуищэхэщ. А псори зэрешалІэ зыщыпсэу къэралым хуаІэ лъагъуныгъэм, хэкупсэрэ псэкупсэу зэрыщытым, я щхьэ Іуэхум япэ жылагъуэ, къэрал мыхьэнэ зэрырагъэщыфым. зиІэхэр Махуэ зыбжанэкІэ екІуэкІыну форум иным къыщыпсэлъащ ди къэралым и унафэщІхэр.

Унагъуэм и илъэсым ехьэлІа Іуэхугъуэ хьэлэмэт мы махуэхэм къыщызэрагъэпэщынущ «Урысей» гъэлъэгъуэныгъэ иным и утыкухэм. Апхуэдэхэщ, къапщтэмэ, унагъуэхэр зыхэт зэпеуэ зэмылІзужьыгъуэхэр, мастер-классхэр, лекцэхэр, театр теплъэгъуэхэр. лъэпкъ шхыныгъуэхэм я гъэлъэгъуэныгъэ щхьэхуэр, жармыкІэ гъэщІэгъуэнхэр.

«Унагъуэ зэкъуэту ущытыныр ар гъащІэм ущиІэфынкІэ хъуну фІыгъуэхэм я нэхъыщхьэщ. Унагъуэращ лъагъуныгъэм, нэмысым, зэхуэпэжыным, адэанэм пщІэ яхуэщІыным, щІэблэм гъуэгу етыным я лъабжьэр здэщыІэр, къэралми жылагъуэми я тегъэщіапіэр. Унагъуэращ цІыхум дунейр къыщищІэр, зыужьыныгъэм и япэ лъэбакъуэхэр щичыр, къызыхэк а лъэпкъым и хабзэр, щэнхабзэр щызыхилъхьэр, тхыдэм щыгъуазэ зыхуэщінныр щиублэр, и Хэкур, унагъуэм исхэр фІыуэ илъагъун щыщІидзэр», - жиlащ ди къэралым и Президентым, зэхуэсышхуэм Унагъуэм и илъэсыр къыщыщызэІуихым.

Дэ тщыщ дэтхэнэми ди дежкіэ мыхьэнэшхуэ зиіэ Іуэхугъуэхэм епхащ дыгъуасэ гъуэгу зрата илъэсыр. «Адыгэ псалъэ» газетым и щІэджыкІакІуэ псоми дынывохъуэхъу фи унагъуэхэм илъ лъагъуныгъэмрэ пэжыгъэмрэ, зэгуры уэныгъэмрэ гуапагъэмрэ хэхъуэ зэпыту, щІэблэ узыншэ къыфщІэхъуэу, фынасыпыфІэу, мурад дахэу фијэхэр къывэхъулјэу фыпсэуну. Унагъуэм и илъэсыр угъурлы псоми тхурехъу!

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

MII MAUUAVAN MPI MAXYJXJM

ЩІышылэм и 20, щэбэт

- ◆1588 гъэм урыс пащтыхы Фёдор Иван и къуэм Кремлым щригъэблэгъат Черкасскэхэ Темрыкъуэ и къуэ Мамсрыкъуэрэ Къамболэт и къуэ Къудэнэтрэ.
- **◆ 1921 гъэм** Бгырыс АССР-р къэунэхуащ.
- ◆ 1932 гъэм къалъхуащ Ветеранхэм я республикэ советым щІалэгъуалэм ядэлэжьэнымкіэ и комиссэм и унафэщіу лэжьа, УФ-м и Журналистхэмрэ ТхакІуэхэмрэ я зэгухьэныгъэм хэт, КъБР-м и ЩІыхь тхылъыр зыхуагъэфэща Пщыбий СулътІан.
- ◆ 1936 гъэм къалъхуащ Адыгэ Республикэм щІыхь зиІэ и НапщІэкъуий журналист 3ayp
- **♦**1939 къалъхуащ гъэм мэкъумэш щіэныгъэхэмкіэ махуэш доктор, КъБКъМУ-м и профессор Елмэс Албий.
- **♦ 1959 гъэм** къалъхуащ философие щІэныгъэхэмкІэ Ліыхъужь доктор, КъБКъУ-м и профессор КъуэщІысокъуэ Роберт.
- псом самбэ бэнэкіэмкіэ тіэунейрэ и чемпион Алъхъо Сыхьэтбий.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru сайтым зэритымкіэ, Налшык уэфіу щыщытынущ. Махуэм хуабэр градуси 7 - 12, жэщым градуси 2 - 3 щыхъунущ.

ЩІышылэм и 21, *тхьэмахуэ*

◆ІэплІэ зэхуэщІыным и дунейпсо махуэщ

◆УФ-м и инженер дзэхэм я

◆1918 гъэм Адыгейм Совет властыр щагъэуващ.

◆1985 гъэм Франджым и Хьэгъундокъуэ Елмэсхъан дунейм ехыжащ. **♦ 1926 гъэм** къалъхуащ

◆1975 гъэм къалъхуащ дуней КъБР-м и цІыхубэ тхакІуэ Х́ьэхъупащІэ Хьэжбэчыр. **♦ 1946 гъэм** къалъхуащ УФ-м и цІыхубэ егъэджакіуэ, КъБР-м

щІэныгъэхэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакlуэ **Мэлбахъуэ Борис**. **◆ 1952 гъэм** къалъхуащ филологие щІэныгъэхэмкІэ доктор, КъБР-м щІэныгъэмкІэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Бищіо Борис.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru сайтым зэритымкІэ, Налшык уэс къыщесынущ. Махуэм хуабэр градуси 2, жэщым щІыІэр градуси 2 - 1 щыхъунущ.

ЩІышылэм и 22, блыщхьэ

- ◆УФ-м и ПВО-м и кхъухьлъатэдзэхэм я махуэщ ◆Нартыху гъэпІэнкІам и ма-
- **◆ 1517 гъэм** мысыр шэрджэс мамлюкхэмрэ тыркудзэмрэ Каир пэмыжыжьэу зэзэуэн щыщІадзащ.
- ◆1943 гъэм Къэрэшей-Шэрджэс Республикэм и щІына-

лъэр нэмыцэ зэрыпхъуакіуэхэм къыіэщіагъэкіыжащ. **◆1937 гъэм** къалъхуащ КъБКъУ-м и библиотекэм и унафэщІу щыта, КъБР-м щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакlуэ **УнащІэ Розэ**.

<u>Дунейм и щытыкІэнур</u>

«pogoda.yandex.ru сайтым зэритымкіэ, Налшык уэс къы-щесынущ. ЩІыІэр махуэм градуси 2, жэщым градуси 4 -3 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар **ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Изэ**щ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Нэпкъым тетыр кхъуафэ хукіэкіэ Іэзэщ.

EN AMBIE ITCAME

Пащіэ Бэчмырзэ къызэралъхурэ илъэси 170-рэ ирокъу

Шэджэм щІыналъэм хыхьэ Нартан къуажэм (Къылышбийхьэблэ) 1854 гъэм къыщалъхуащ. Зи анэр пасэу дунейм ехыжа сабийхэм я гъащІэр тыншу щытакъым. Зеиншэу къэнахэм я нэхъыжьыр Бэчмырзэти, унагъуэ Іуэхухэр игъэ-зэщіэн хуей мэхъу, балигъыпіэ имыувэуи мэкъумэш лэжьыгъэ хьэлъэм пэроувэ. Илъэсибгъу ныбжьым ит щlалэ ціыкіум іэхъуэ къуэдзэу къыщіедзэри ІэщІагъэ зэмылІэужьыгъуэхэр зрегъэгъуэт, и лэжьыгъэри куэдрэ ехъуэж. И сабиигъуэм щыщіэдзауэ гугъу ехьами, лэжьыгъэ игъэзэщіахэм я фІыгъэкІэ гъащІэр зищІысыр къыгуры-Іуащ, лъэпкъ ІуэрыІуатэм куууэ зыщигъэгъуэзащ, и зэфіэкі, и гупсысэ, и іуэху еплъыкІэхэм зрагъэужьащ, и хьэл-щэнхэр япсыхьащ.

. И щІалэгъуэм щыщІэдзауэ и лъэпкъэ-

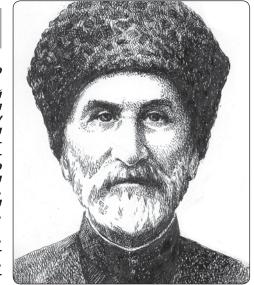
жьакІуэхэр абы щехъумэ. Усэ зэхилъхьэу щіидза нэужьи, мащіэ-мащізурэ уэрэджы ак үз къалэнхэр и пщэ къыдо-

И сабиигъуэми и щІалэгъуэми, еджэныр къемыхъуліами Пащіэ Бэчмырзэ куэд щіауэ и нэ къыхуикіырт щіэныгъэм, пасэу къыгурыТуат абы и мыхьэнэр. Ар зэрыпэжым щыхьэт тохъуэ, ліыпіэ иувами, и къуажэгъу, щіэныгъэ зыбгъэдэлъ Лъеиншэ Мысост и деж кІуэурэ ар зэрыщеджэр, хьэрып алыфбей абы и деж щызэригъэц ыхуар къигъэсэбэпурэ и анэдэлъхубзэм тхыгъэ зэрыхузэхилъхьэр. А тхыбзэ зэхилъхьамкіэ и усэхэр итхыу щіедзэ, уеблэмэ ар и ныбжьэгъу-гъунэгъухэм ярегъащіэ, ахэр абы иритхэ, абыкіэ еджэ мэхъу. Адыгэ усыгъэм и лъабжьэ гъэт і ылъ ар хъуныр зыкъомкіи а і уэхум гъухэм я телъхьэ мэхъу, сыт щыгъуи къыхэкlащ. Кlэщlу жыпlэмэ, езыр-къащхьэщож, гъащlэм щызекlуэ за- езыру еджэжауэ щlэныгъэ бгъэдэ-

Пащіэ Бэчмырзэ Машэ и къуэр лымыгъэм пэщіоувэ, зэрылъэкікіэ лэ- лъащ, муслъымэн диным къуэкіыпіэ литературэм епхауэ.

Захуагъэм и телъхьэу, жьэнахуэу, лей зылъысым къыщхьэщыжу, цІыхубэм я гум къишхыдыкі псалъэхэр іўрылъу псэуащ 1917 гъэм щы а революцэм и пэкіи абы иужкіи. Хэкум щекіуэкі іуэхугъуэ псоми жыджэру хэтащ. Къуажэкъуажэкіэрэ лъэсу къызэхикіухьурэ адыгэ іуэрыіуатэр зэхуехьэсыж, хэкум щрагъэжьа ухуэныгъэшхуэхэм макіуэ, ахэр зэрегъэлъагъу, къуажэ зэlущlэхэм къыщопсалъэ, Іэщіагъэліхэм яіуощіэ, егъэгушхуэ.

Усэхэу, уэрэдхэу пщІы бжыгъэхэр, поэмэ зыбжанэ къыщІэнат, псори зэхэту сатыр мин 14 нэблагъэу, ауэ ахэр, къанэ щіагъуэ щымыізу, Хэку за-уэшхуэм и зэманым кіуэдащ. И тхы-(«Усэхэмрэ зэхуэхьэсауэ гъэхэр поэмэхэмрэ») япэу къыщыдэкіар 1942 гъэрщ. Къагъуэтыжа псори, вариантщІыгъуу, зэрыт «Усыгъэхэр»

тхылъыр 2003 гъэм дунейм къытехьащ. Пащіэ Бэчмырзэ 1936 гъэм мазаем и 20-м дунейм ехыжащ. Ар щыщіалъхэжащ къыщалъхуа Нартан жылэм.

Усыгъэ уахътыншэхэр зи ІэдакъэщІэкІ

къуэрылъху Чэлимэт Мухьэмэд-

Аргуэрым зы упщІэ къоув: «ИІа Бэчмырзэ къуэш?» Зыми абы и гугъу ищакъым. И фыз къэшэкіэм и гугъу щищі усэм Бэчмырзэ щыже!э зыгуэрым и псэр гугъу щригъэхькІэ и гур игъэтіысын папщіэ Мэзанхэ зэрыкІуэр. Зи гугъу ищІыр и шыпхъу Хужьэщ, Мэзан Мудар и щхьэгъусэу щытаращ...

Хьэжымырзэ и щІэблэм и гугъу сщІыкІэрэ, къыхэзгъэщыну сы-хуейщ абы и къуэ нэхъыжь Ахьмэд къуиплІрэ (Азми, Нэджэт, Гъани, Гъауни сымэ) пхъуищрэ (Гание, Сэбахъ, Кефай) зэриІар.

Гание и гугъу нэхъыбэу сщІым сфІэигъуэщ, сыту жыпІэмэ абырэ сэрэ зэныбжьэгъуфІ дызэхуэхъуат. Мухьэмэдхъер абы епсалъэу си гугъу щыхуищІым, сыкъилъагъуну зэрыхуейр жиlащ, и адэ къуэшым такси къысхуищтэри Дамаск сригъэшащ. Арасыкъыщыхутащ зэшхьэгъусэхэу Ганиерэ Лютфирэ я унагъуэм. Езы бзылъхугъэм фІы дыдэу адыгэбзэр ищіэрт, и бынхэр къызэпщІэкІат адыгэбзэм хащІыкІыр сагъэлъагъумэ яфІэигъуэу. Махуэ къэс хьэщІэ гуэр къахуэкІуэрт сызрагъэцІыхуну, ХэкумкІэ щыхъыбархэм я гугъу сагъэщІыну хуейуэ. ЖыпІэнурамэ, абыхэм я деж щызгъэкІуа напіэзыпіэу тхьэмахуэр 3Ы къысщыхъуащ.

А махуэхэм къриубыдэу сэ слъэгъуащ Гание и адэ шыпхъу Фахъмиерэ абы ипхъу Динэрэ, апхуэдэуи къэкІуащ и дэлъхухэу Азмирэ Нэждэтрэ, я щхьэгъусэхэр ящІыгъуу, и шыпхъу Кефаерэ абы и щхьэгъусэ Дыгъужь Гайсанрэ. Сэ гу лъыстэрт Ганиерэ Лютфирэ яку дэлъ хуабагъэм. Зэдагъуэта сабийхэм папщІэ, и дахагъэмрэ и губзыгъагъэмрэ щхьэкlэ фІыщlэ хуищl зэпыту псэурти, Гание и псалъэ тІу ищіыртэкъым. Ціыхуфіыщэт, и гуапагъэр куэдым лъигъэlэсу. Шэджагъуашхэ дышхэу дыз-дэщысым Гание жиlащ Нартан зригъэлъагъуну и нэ къызэрикіыр, Іэмал имыіэуи зэ къэкіуэну зэрыхуейр. Ар зэхэзыха Лютфи зыри жимыlэу щlэкlри, Фахъмие ипхъу Джамбулэт (Бейтыгъуэн) Динэрэ и щхьэгъусэмрэ Дамаск-Налшык билетхэр къахуищэхуащ. «Пщэдей пщэдджыжь уи адэ шыпхъум и пхъумрэ уэрэ Хэкум фолъатэ», - жиlэри и куэщlым тхылъымпІэхэр кърилъхьащ. Апхуэдэ шіыкіэкіэ Къэбэрдей-Балъкъэрым къэкІуащ Ганиерэ Динэрэ.

Ди унэм къызэрыщІыхьэу Гание лъэпэрапэу, и нэпсыр хуэмыубыду бгъэдыхьащ Бэчмырзэ п эхэм я лъапэм щ эс Барикэ, и сурэтым икІи и нэхэм ба хуишіурэ къызэупщіащ: «Дэнэ фэ гъэлъэгъуат жи абы. «Уигу къаси адэшхуэм и адэ Хьэжымырзэ гъэкІ, ауэ ар фи Кавказ къур-

иужькіэ сэ шэч къытесхьэжакъым Бэчмырзэ къуэш зэриlам, дэфтэр хъумапІэхэм щылъыхъуэн хуейуэ арат.

Зэман дэкіри, Ганиерэ Лютфирэ япхъу нэхъыжь Бушрэ яшащ, я къуэ Гъэсан унагъуэу ягъэтІысыжащ. Псэуну щадзэ къудей хуэдэт, аршхьэкіэ гуауэр къоупщІыркъым къыщыкІуэкІэ: нэмэз ишІу нэмэзлыкъым здытетым, къытехуэри зэуэзэпсэу дунейм ехыжащ Лютфи. Сирием зауэр къыщыщыхъеям, унагъуэр щІэпхъуэн хуей хъуащ. КавказымкІэ зыкъагъэза щхьэкіэ, бзэр ящіэртэкъыми урысей паспорт зэраІэми емылъытауэ, бжэр зэхуэщат. Египетым кІуащ, абы щылІэри Къаир щыщ Іалъхь эжащ бзылъху-

Хьэжымырзэ и къуэрылъху Мухьэмэдхъер и щхьэгъусэмрэ и бынипліымрэ щіыгъуу Канадэм Іэпхъуащ, Динэ и анэ Фахъмие дунейм ехыжаш.

Амман шыпсэуа ПашІэ Аднан и гугъу пщІымэ, ар Мухътар и къуэщ, Бэчмырзэ (нэгъуэщІ Бэчмырзэщ, Кавказым икІа иужь зэпымыууэ Амман щыпсэуауэ) и къуэрылъхущ. Абы адэ къуэш иащ Гъузер и цізу. Гъузер быну къыщІэхъуащ Дин, Диаб, Мунирэ сымэ. Шэч къытумыхьэми хъунущ ахэр Бэчмырзэ зэриІыхьлы дыдэм, ауэ гъэщІэгъуэныр а къуэпсым и къежьапІэр Дыгулыбгъуейуэ зэрыщытырщ. Ар сэ къызжезы ар Нью-Джерси щыпсэуа, зи ныбжьыр абы щыгъуэ илъэсищэрэ пщыкІущрэ хъу ПащІэ ТІагъуэщ (Мамхэгъхэ я нысэт). КъызыщІэскъуэжу къытезгъэзэжынщи, ТІагъуэ, Гъузер, Мухътар сымэ я адэшхуэхэр къызыдэкІар Дыгулыбгъуейщ. Аднанрэ абы и щхьэгъусэ Шагъирэрэ бынибл зэдагъуэтащ, зэда-

Гъузер и къуэ Дин Хэкум къэкІуэжат, и щхьэгъусэмрэ и бынхэмрэ Америкэм и Штат Зэгуэтхэр КавказымкІэ яхъуэжыну хуеякъым. Зэманкіэ щыіауэ, щхьэусыгъvэ зэмылІэужьыгъуэхэм къыхэкІыу, къэралым ирагъэкІыжащ. Илъэситху дэкІыу къигъэзэжа иужь, сэ сыкъигъуэтащ. Іэпхъуэшапхъуэхэм я Іуэху щызэрахуэ ІуэхущІапІэмрэ КГБ-мрэ я бжэlупэр сыубауэ сыlутащ Хэкум щыпсэуну хуит езгъэщlын папщіэ. Пщащэ хъарзынэ ціыкіу хуэзэри унагъуэ яухуащ, зы хъыджэбз (Асанэ) зэдагъуэтауэ насыпыфІзу мэпсэу.

Адыгэхэр куэду щыпсэу Хъышния къуажэм щыхьэщІащ Бэчмырзэ. Кавказ къуршхэр зыгуэркІэ ягу къэзыгъэкІ Лжолан пъага-Биргаджам жылэхэр

и сурэт къыздифхар?» Абы шхэракъым» яжриlат бысымхэм Бэчмырзэ. «Дыщыбэгъуэну, дигъэшхэну мы щІым?» - жаlэу абы щеупщІым: «Бел, фІанэ, зэман къызэфти, зы жэщ-махуэм и кlуэцlкlэ псори вжесlэнщ», -итащ Бэчмырзэ жэуап. Пэж дыдэуи яжри ащ илъэс щэ ныкъуэкІэ хъарзынэу екІуэкІыну, ауэ адэкіэ щіыгур мывэшхуэхэм яуфэбгъуну. Блэгъум иплъам хуэдэт... Мы хъыбарыр къыз-жезы!эжар Дамаск щыпсэу Па-щ!э Мадихьэщ, ар и адэшхуэм жиІэжу зэхихыгъат.

Гъэхэр кІуэрт. Бэчмырзэ и усэхэр зы жьэм жьэдэкіым адрейм жьэдыхьэу зэбгрыкІырт. Езым зэхилъхьа алфавитымкІэ итхыу щІидзащ и ІэдакъэщІэкІхэр, мызэкІэ ар къызыгурыІуэр и закъуэми. ИужькІэ и алфавитыр иригъэщІащ и гъунэгъу щІалэ губзыгъэ цІыкІум - Чэлимэт Хьэ-жумар. УсакІуэм итхахэр зри-

гъэщіауэ ар гукіэ къеджэрт. Академик Джанашие Симон, ди щІэныгъэлІ цІэрыІуэхэу Гъут Іэдэмрэ ТІымыжь Хьэмыщэрэ къызэрыхагъэщымкІэ, ПащІэ Бэчмырзэ и усэхэр къуэкІыпІэ усэ гъэпсыкІэм пэгъунэгъущ, Къуэкіыпіэм щыпсэу лъэпкъхэм я щэнхабзэм ар псэкіэ зэрыпэгъунэгъум и щыхьэту. КъуэкІыпІэ литературэджхэм къыхагъэщхьэхукІ «хиджэ» тхыгъэ лІэужьыгъуэр. Сами аль Баруди М. и бейт куэд а жыпхъэмкІэ тхащ.

Сами аль-Баруди М.: «УмышІ псальэ быдэ

къыуитми уи фІэщ, Дахэм піалъэу ищіыр

тхьэрыкъуэфщ». ПащІэ Бэчмырзэ: «Иджырей щІалэхэм

пащІэр ягъэкІ, Іуэху къалъыкъуэкІым

хуабэтхьэрыкъуэ орщ». ТІымыжь Хьэмыщэ и монографием щыщщ, Сами аль Барудирэ ПашІэмрэ я псэ зэпэгъчнэ-

гъукІэр къегъэлъагъуэ. Тэрч областым и Налшык шІыналъэм и 3-нэ Налшык-Къылышбий къуажэ правленэм 1891 гъэм шыщхьэуlум и 29-м щатха дэф-тэр №927-м и гугъу сщІыну сыхуейщ. Абы итщ_илъэс 35-рэ зи ныбжь ПащІэ (Пажэущ дэфтэрым зэрыщытхар) Бэчмырзэ Тыркум щыпсэу и благъэхэр илъагъуну хуит къащІыну щІэлъэІуу. ЗэрыгурыІуэгъуэщи, абы

гъуакъым хэхэсхэм Хэкум къинахэм зэрызыкъыхуагъазэ псалъэ къихьыну и мураду зэрыарар. Кавказым щыпсэу лъэпкъхэр Тыркум Іэпхъуэныр къигъэувыІэну арат зыхуейр Бэчмырзэ, ар лъэпкъкІуэд къызэрыкІыну Іуэхуу зэрыщытыр фІы дыдэу къыгуры Іуэрти.

лъэlу тхыгъэм къыщигъэлъэ-

Тыркум Іэпхъуа мухьэжырхэр

щыпсэу къуажэ псори къызэхикІухьащ Бэчмырзэ, и хэкуэгъухэм Іуэхур зытетыр яжриІэу. Адыгэ хасэхэм я тхьэмадэхэм я Іэ зыщІэлъ тхыгъэхэр иІыгъыу къе-жьэжащ Хэкум къэкІуэжыну. Гъуэгур кіыхьт, гугъут. Баку къы-щызэтеувыі у мазибл енкіэ щы-Іэн хуей хъуащ ар. Азербайджаным и тхакіуэхэмрэ усакіуэхэмрэ я ІэдакъэщІэкІхэр нэхъыфІу а зэманым щІипщытыкІащ. Тыркубзэр зэрищІэр сэбэпышхуэ къыхуэхъуащ абы щыгъуэ. Арагъэнущ къуэкІыпІэ усэ гъэпсы-кІэм ижь и ІэдакъэщІэкІхэм къащыщІихуар.

Хэкум къэсыжа иужь, абы къыхуеджэныгъэ лэжьыгъэшхуэ иригъэкlуэкlын щlидзащ. Ди хэкуэгъухэу Тыркум къыщыхутахэм я тхыгъэхэр иІыгъыу абы Къэбэрдейри Балъкъэрри къызэхикіухьащ. Иужькіэ ар кіуащ Псыжь, Инжыдж Іуфэ щыпсэу адыгэхэм я деж, абы икІри -Шапсыгъым.

1893 гъэр екіуэкіырт. А зэманым Мейкъуапэ егъэджакІуэкlэлъыплъакlуэу щылажьэрт Елдэрхъан Таштемыр Елджэрыкъуэ и къуэр. Шэшэным урыс школ, Владикавказ ІэпшІэлъапщІагъэхэм щыхурагъаджэ училищэ къыщызыуха Таштемыррэ ПащІэ Бэчмырзэрэ зэгъусэу а щІыналъэхэр къызэхакІухьыну мурад ящіащ. Къэбэрдейм, шэч хэмылъу, ахэр къыщыувыlар Бэчмырээ и дежщ. А зэlущlэхэр и нэгу щlэкlыгъащ Чэлимэт Хьэжумар, ар усакІуэм и ныбжьэгъуфіу, куэдрэ зэгъусэу зэры-шытам къыхэкіыу. ШынакъыхэкІыу. гъуэшхуэ пылъми, ахэр ерыщу хущІэкъуащ захуагъэу къалъытэ Іуэхур гъэзэщІа хъуным. Бэчмырзэрэ Тэштемыррэ я фІыщІэшхуэ хэлъщ цІыхухэр куэду зэщІыгъуу Уэсмэн къэралыгъуэм кlуэныр зэрызэтеувы-

Убых тхакІуэ Бэрзэдж Нихьэд 2010 гъэм къыдигъэкla «Изгнание Черкесов. Причины и последствия» тхылъым и 224-нэ напэкІуэцІым итщ: «ПащІэ Бэчмырзэ и фіыгъэкіэ пэжыр къащіа щапхъэхэр профессор иужь, хамэщіым кіуэн гупсысэр къагъэнащ». Ари щыхьэт тохъуэ лъэпкъкІуэдыр къызэрыкІ Іуэхур къэгъэувыІэным Бэчмырзэ зэрыхэліыфіыхьам.

> Сыт хуэдиз акъылрэ щІэныгъэрэ цІыхум бгъэдэлъами, ар насыпыфІэфынукъым и лъэпкъыр зэрышІэныгъэншэр шилъагъукІэ. Бэчмырзэ и Іуэхур нэхъри нэхъ хьэлъэж хъуащ и къуэш Хьэжымырзэ, и щхьэгъусэмрэ илъэс 14 зи ныбжь и къуэ Чэлимэтрэ щІыгъуу, 1906 гъэм Уэсмэн къэралыгъуэм кІуа иужь. Хьэрып алыфбейр зи лъабжьэ алыфбей зэхилъхьэну мурад ищІат, апхуэдэуи урысыбзэр иджырт. Съезд гуэрым и 16-нэ дэфтэрым итщ абы хэтахэу ПащІэ Зэчрей, ПащІэ Хьэжымырзэ, ПащІэ Бочмырзо сымо я ціо-уноціохор урысыбзэкІэ езыхэм ятхауэ.

> > ПАШІЭ Пенэ Пашіэ Бэчмырзэ и музейм и унафэщІ.

ПащІэ Бэчмырзэ теухуауэ совет лъэхъэнэми иужьы узки ятха тхыгъэхэм къыхощ ар мэкъумэшыщІэ унагъуэ тхьэмыщкіэм къыхэкіауэ, езыр зыщіы-піи щемыджауэ. Іуэхур апхуэдэу щытмэ, мыгурыlуэгъуэу упщlэ зыбжанэ къоув: дауэ ал-фавит, хьэрып дамыгъэхэр и лъабжьэу, зэрызэхигъэувар, сыт хуэдэ щіыкіэкіэ и іздакъэщі экіхэр зэритхыу щытар? Хьэрыпыбзэр дэнэ щызэригъэщ ар и макъхэр адыгэбзэм и Іукіэм иригъэпщэфын хуэдэу? Си сабийхэм я адэшхуэм и адэм ехьэліа а упщіэхэм куэд щіауэ сагъэпІейтей. Нобэ мурад сщіащ си къэлъыхъуэныгъэ лэжьыгъэхэм кърикіуар, щіэныгъэ лэжьыгъэу къэмылъыта-пхъэхэр, щіэджыкіакіуэхэм фи пащхьэ къисхьэну.

АКАДЕМИК Джанашие Симон итхыгъащ Бэчмырзэ и стІолыщхьэм телъу илъэгъуауэ хьэрып усыгъэм и классик Сами аль Баруди М. и тхылъхэр, апхуэдэуи тыркубзэрэ азербайджаныбзэкІэ тхахэр. ПащІэм иригушхуэу жри-Іащ абы зи ІэдакъэщІэкІ илъагъухэр и егъэджакІуэу къызэрилъытэр. Джанашие Симонрэ ПащІэ Бэчмырзэрэ зэрызэпсалъэр урысыбзэт. А псом къыхэкІыу жыпІэ хъунущ хьэрыпыбзи, тыркубзи, урысыбзи ищІ у щытауэ лъэпкъ усыгъэм и лъабжьэр зыгъэтІылъа Бэчмырзэ.

1987 гъэм Амман (Иордание) къалэм концерт щыстырт, абы щыпсэу адыгэхэм я зэгухьэныгьэм, «Адыгэ ФІыщІэ Хасэм» къызэригъэпэщауэ. Ар зэриухыу сэ къызбгъэдыхьащ зы щІалэ -васе (ехеішаП) ехтемилеР инм щыщыр, и цІэр зэры-Мухьэмэдхъерыр къызжиlащ. Тlэкlу дэкlри, абдежым къыlухьащ Йорданием щыпсэу ПащІэ Аднанрэ и щхьэгъусэ Шахьирэрэ. Іыхьэ лейм икlayэ си гуапэ хъуат си унэцІэджэгъухэм зэрызыкъызагъэщ ар ик и дакъикъэ бжыгъэ фІэкІа дэмыкІыу ди Іыхьлыхэм сакъыхэхутащ. Мухьэмэдхъер къызжи!эжащ и адэшхуэ Пащ!э Хьэжымырзэ и щхьэгъусэмрэ и къуэ закъуэ Чэлимэтрэ щІыгъуу, адыгэхэр я хэкүм щрашам щыгъуэ Уэсмэн къэралыгъуэм, и тІолъхуэныкъуэ Бэчмырзэ жиlэм емыдаlvэv, зэрыкlуар. Пащlэ емыдаlуэу, зэрыкlуар. Пащlэ Хьэжмырзэ Мэккэмрэ Мадинэмрэ хьэж щищІу къэкІуэжа иужь «Хьэжымелим» хъуауэ щыташ. Чэлимэт щхьэгъусэ хуэхъуащ Хьэмыкъуэхэ ящыщ хъыджэбз дахэ. Абыхэм зэдагъуэтащ бынищ - Ахьмэд, Фахъмие, Мухьэмэдхъер сымэ. Псоми унэцізу зэрахьар я адэм и ціэращ Чэлимэтщ - арат абыкІэ щыхаб-

- Xьэжымырзэ щІэныгъэ бгъэдэлът, Къуэкіыпіэм и еджапіэ нэхъыжь дыдэхэм ящыщу Къаир дэт Аль-Азхар университетыр къиухауэ. Абырэ Нартан къыдэна и къуэш Бэчмырзэрэ зэхуэтхэрт. Дэ тлъэгъуаш а тхыгъэхэр, ди жагъуэ зэрыхъунщи, ди адэшхуэр дунейм ехыжа иужь ахэр күрэдащ, - къызжи ащ Хьэжымырээ и

Мэлбахъуэ Тимборэ и цІэр зезыхьэ Лъэпкъ къэрал библиотекэм фэеплъ пшыхь щекіуэкіащ. Ар теухуауэ щытащ адыгэ литературэм и лъабжьэр зыгъэтІылъахэм ящыщ ПащІэ Бэчмырзэ къызэралъхурэ щІышылэм и 18-м илъэси 170-рэ зэрырикъуам. Пшыхьыр къызэригъэпэщащ икІи иригъэкіуэкіащ іуэхущіапіэм и лъахэхутэ къудамэм и лэжьакіуэ Безыр Ленэ.

ЗЭІУЩІЭР щекіуэкі пэшым щагъэуват «Ціыху, джэгуакіуэ, литератор» тхылъ дапхъэ. Абы телът илъэс зэмылІэужьыгъуэхэм ПащІэ Бэчмырзэ и Іэдакъэ къыщіэкіа усэхэр, и гъащіэмрэ гуащІэмрэ щызэхуэхьэса тхылъ купщІафІэхэр, курыт еджапІэхэм щеджэхэм яхуэгъэза и тхыгъэхэр зэрыхуахэр, и тхыгъэ щхьэхуэхэм теухуауэ щІэныгъэлІхэмрэ тхакІуэхэмрэ (КІурашын БетІал, БакІуу Хъанджэрий, Нало Заур сымэ) ятхахэр.

КъБКъУ-м филологиемкІэ и институтым адыгэбзэмрэ адыгэ литературэмкІэ и къудамэмрэ КъБКъУ-м и педколледжымрэ я студентхэмрэ абыхэм я егъэфилологие щІэныгъэхэмкІэ кандидат Пэщол Сакимэрэ Налшык къалэм и курыт еджапІэхэу №11-мрэ №5-мрэ я гъэсэн ныбжьыщ Іэхэмрэ абыхэм я гъэсакІуэхэу, адыгэбзэмрэ адыгэ литературэмкіэ егъэджакІуэхэу Къагъырмэс Анетэрэ Къурмэн Эммэрэ, хъыбарегъащіэ Іэнатіэхэм я лэжьакіуэхэр зэІущІэм хэтащ.

Библиотекэм лъахэхутэ къудамэм и унафэщІ Гергоковэ Лейлэрэ Безыр Ленэрэ зэхыхьэм зыкърезыгъэхьэл ахэм яхутепсэлъыхьащ ПащІэ Бэчмырзэ и гъащІэмрэ гуащІэмрэ, ар зыхэта Іуэхугъуэ гъэщІэгъуэнхэм щыщхэм, усакіуэм къищынэмыщіауэ, жылагъуэ лэжьакІуэуи ар тхыдэм къызэрыхэнам, и усэхэм, уэрэдхэм, хъуэхъухэм, гъыбзэхэм, зэхуихьэсыжа псалъэжьхэмрэ жы Гэгъуэхэмрэ нобэр къыздэсым щі эупщі эшхуэ зэраі эм.

- ПащІэ Бэчмырзэ и гуащІэ хилъхьащ ліэщіыгъуэкіэрэ лъэпкъым къыдекІуэкІ уэрэдыжьхэр, ІуэрыІуатэр хъумэным. Тхыбзэ щыщымыІа, пщыжь-уэркъыжьхэр щытепща а зэманым тынштэкъым ар зэбгъэхъулІэну. Илъэсищэкіэ екіуэкіа Урыс-Кавказ зауэжьым адыгэ лъэпкъыр Іисраф, шэджэладжэ щызэтрищІа

Лъэпкъыр зэрыгушхуэ ціыхут

джэгуакіуэхэм мыхьэхуэдэ нэшхуэ яІэт, мышынэу, лІыгъэ, акъыл ябгъэдэлъу, пэжыр цІыхубэм я деж нахьэсыфу щытын хуейт. Абы и усэхэм гъащІэм и пэжыр къыщыгъэлъэгъуэжащ. Ди тхакІуэхэмрэ усакІуэхэмрэ я Іэдакъэ къыщІэкІахэм феджэ! Ди анэдэлъхубзэм хуэфащэ гулъытэрэ пщІэрэ хуэдвгъэщІ, ди бзэр дывгъэхъумэж! - а псалъэхэмкіэ щіэблэм захуигъэзащ Къагъырмэс Анетэ.

Лъэпкъ ІуэрыІуатэр зэхуэзыхьэсыжа, хыхьэхэкІышхуэ зиla ПащІэ Бэчмырзэ хужаla псалъэ гуапэхэм, усакіуэм и хъуэпсапіэр - и лъэпкъэгъухэм щІэныгъэ зрагъэгъуэтыныр - къызэрехъул ар къыхигъэщащ Пэщол Сэкимэ. Абы жиІащ педколледжым и программэм хыхьэу ПащІэ Бэчмырзэ къыщІэна тхыгъэхэр зэраджыр, усакіуэм теухуауэ здрагъэблагъэ зэхыхьэхэм и гъэсэнхэм я гъусэу зэрыхэтыр. Сэкимэ щІэблэр къыхуриджащ ди бзэр, хабзэр, тхыдэр зыщамыгъэгъупщэну, дэнэ щІыналъэ щыпсэуми, адыгэ лъэпкъыр зэкъуэ-

 Курыт еджапІэ №5-м и еджакіуэхэм яжызоіэ Пащіэ Бэчмырзэрэ Нэгумэ Шорэрэ я цІэхэр зезыхьэ уэрамхэм я зэхэкІыпіэхэм деж я еджапіэр зэрыщытыр икІи лъэпкъыр зэрыгушхуэ, литературэр зыгъэбея а тхакіуэхэм я гъащіэмрэ гуащіэмрэ щызогъэгъуазэ. ЩІэныгъэ лъы-

зэман гугъут ар. Пащ І э Бэчмыр зэ хъуэныр, абы и гъуэгу нэхум щіэблэр теувэныр и хъуэпсапіэт ПащІэ Бэчмырзэ. Ар Бэчмырзэ къызэрехъулІар нэрылъагъущ. УсакІуэм и псалъэ пэжхэрщ нобэ мы зэlущlэм ди еджакlуэхэр къызэрыхыхьар. И щІэинхэмкІэ пэжыгъэм, захуагъэм, щІэныгъэм, бзэр хъумэным дыкъыхуезыджэ ПашІэ Бэчмырзэ насыпым щіэкъунырт и хъуэпсапіэ нэхъыщхьэр. ЦІыхугъэ фхэлъу, фызэрыадыгэр зыщывмыгъэгъупщэу, лъэпкъыр япэ ивгъэщу фызэрыпсэуным щІэблэр фытет! жиІащ Къурмэн Эммэ.

Пшыхьым къыщыпсэлъахэм къыхагъэщащ ПащІэ Бэчмырзэ адыгэбзэр куущэу ищІэу, хьэрыпыбээм хищІыкІыу, адыгэ тхыдэми нэгъуэщІ лъэпкъхэм я тхыдэми щыгъуазэу зэрыщытар. ЩІэныгъэ зыбгъэдэлъа усакіуэм хьэрып графикэр зи лъабжьэ алыфбей зэрызэхилъхьам, къикІуэт имыщІзу абы пэжыр пхигъэкІыу, хуэныкъуэхэм къащхьэщыжу зэрыпсэуар, ар икІи ІэпщІэлъапщІзу зэрыщытар, къыщІэна усэхэр, уэрэдхэр, псазэрыуахътыншэм лъэжьхэр къытрагъэзэжу и гугъу ящ ащ.

ПащІэ Бэчмырзэ щІыхь зыпылъ гъащіэ къикіуащ. Псэуху ар зыхуэлэжьар цІыхубэрщ, лъэпкъ литературэрщ, къызыхэкІа лъэпкъым Іуэхутхьэбзэ хуэщІэнырщ. УсакІуэр езым зэхилъхьэжа алфавиткіэ тхэжу, есэпым, логикэм, астрономием, дин Іуэхум куууэ щыгъуазэу щытащ, и ІэдакъэщІэкІхэр классикэ литературэхэм щытепщэ гупсысэмрэ гъэпсыкІэхэмрэ сыт и лъэныкъуэкІи къакІэрымыхуу беящ. Абазэ Къамбот, Агънокъуэ Лашэ, Мыжей Сэхьид, Сыжажэ Къылъшыкъуэ сымэ я Іэужьу къэнам къыщхьэщыкіыу, Пащіэ Бэчмырзэ езыр-езыру лъэпкъ поэзием и зыужьыныгъэ лъагъуэм иригъуазэу, усэным и хабзэщІэ къезэгърабгъу гуэрхэр хилъхьэжурэ адыгэ усыгъэр тхыгъэ хабзэм и гъуэгум тригъэуващ. ГурыІуэгъуэщ жьабзэ творчествэмрэ тхыбзэ творчествэмрэ зэрызэщхьэщыкІыр икІи ар икъукіэ хэлъхьэныгъэшхуэу хузэфІэкІащ усакіуэм. Бэчмырзэ и Ізужьхэр езым зэхигъзува хьэрфхэмкі этхауэ хъумащ, адрейхэр тхыгъэу ямыгъуэтыжа щхьэкІэ усакІуэм и ныбжьэгъухэм, и къуажэгъухэм, и бынунагъуэм щыщхэм е зэи ар зымылъэгъуахэм ІуэрыІуэтэжу зэраІурылъым хуэдэў ятхыжащ. Япэрейхэр зы къўпхъэм итщ, етІуанэхэм вариант зэтехуэ яхэтщ. Адыгэ тхыбзэ творчествэм зегъзужьыным, ар къзунэхуным цІыху щэджащэ куэд хуэлэжьащ, ауэ ПащІэм абы теухуауэ хузэфІэкІар къахошхьэхукІ. Абы къыщІэнащ пасэрей джэгуакіуэхэм я уэрэд усыкіэ хабзэм тету зэхэлъхьа уэрэдхэр, зыхуэза Іуэхугъуэ гуэрым ехьэліауэ кіуэрыкіуэм тету джэгуакІуэхэм зэхалъхьэу щыта усэхэр, псалъэ пэжхэр.

Жылагъуэ ІуэхукІэ ПащІэр Тыр-

кум, Сирием, нэгъуэщІ щІыналъэхэм щы ащ. Истамбылак уэм и зэманти, адыгэр Хэкум иІэпхъукІырт. «Тыркур муслъымэн жылэщ, Алыхьым и нэфІыр зыщыхуа хэкущ, жэнэт унапіэщ» жаІэрти. Бэчмырзэ и псэ мызаапхуэдэ гузэвэгъуэм блэкІыфынт?! Зэрыкъэбэрдейуэ доунэхъу, жиІэри Тыркум плъакІуэ кІуащ ар. «Хым икІыжахэм» я натІэ хъуар абы игъэунэхури, къигъэзэжащ икіи ар Іэфіми дыджми къијуэтэжащ: «Фыщалъхуа хэкум и щІыбагъкІэ насып фыщымылъыхъуэ».

ЕджакІуэхэр Бэчмырзэ и усэхэмрэ псалъэ пэжхэмрэ гъэхуауэ къеджащ, усакіуэм и гъащіэ гъуэгуанэмрэ и тхыгъэхэмрэ фіыуэ зэрыщыгъуазэр ягъэна-Іўэу. Пащіэ Бэчмырзэ и уэрэдхэм ящыщу ди зэманым къэсахэм ящыщ пшыхым щагъэзэщащ уэрэджы ак Іуэ Быф Ратмиррэ пшынауэ Джатэжь Аскэррэ. Зэхыхьэм зыкърезыгъэхьэл ахэм ахэр щІэщыгъуэ ящыхъуащ, щІэ куэд къащІауэ зэбгрыкІыжащ.

ЗэІущІэм ирагъэблэгъахэм библиотекэм и лэжьакІуэхэм фіыщіэ хуащіащ я еджакіўэхэмрэ студентхэмрэ куэдкІэ къахуэщхьэпэ зэхыхьэ щІэщыгъуэхэр, лъэпкъ тхакіуэхэм я гъащіэмрэ гуащІэмрэ ятеухуа пшыхь гъэщІэгъуэнхэр къызэрызэрагъэпэщым папщІэ.

ТЕКІУЖЬ Заретэ. Сурэтхэр Къарей Элинэ трихащ.

Бэчмырзэ и музейм

Нартан къуажэм Бэчмырзэ и цІэр зезыхьэ и музейм зэхыхьэ гуапэ щекіуэкіащ, усакІуэшхуэр къызэралъхурэ илъэси 170-рэ зэрырикъум и щіыхькіэ.

3ЭІУЩІЭМ ирагъэблэгъащ Шэджэм щІыналъэ администрацэм и Іэташхьэм и къуэдзэ Іэрыпш Жаннэ. Нартан къуажэм и Ветеранхэм я зэгухьэныгъэм и унафэш Дол Юрэ, филологие шІэныгъэхэмкІэ доктор БищІо Борис, УФ-м гъуазджэхэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ, КъБР-м и цІыхубэ артист, композитор, философ, усакіуэ ціэрыіуэ Хьэіупэ Джэбраіил, Бэчмырзэ и благъэхэмрэ Іыхьлыхэмрэ, къуажэдэсхэр.

Мы илъэсым къриубыдэу Бэчмырзэ теухуауэ республикэм

мыр. Музейр къызэрызэІутхрэ мы гъэм илъэс 20 ирокъу. дыдэу къзиния ЕджакІуэхэмрэ яфІэфІ Бэчмырзэ къыщіэна сурэтхэм, тхылъхэм, хьэпшыпхэм йоплъ, гъэщІэгъуэнхэр хъыбарыжь яжызоюж. Ди щюблом щюныгъо ябгъэдэлъу, тхыдэр я Іэпэгъуу Тхьэм къигъэхъухэ! - жиlащ ПащІэ Бэчмырзэ и цІэр зезыхьэ музейм и унафэщі, уэрэджыіакіуэ ПащІэ Ленэ. - Зи Іуэху къэзы-гъанэу мы зэхыхьэ гуапэм зыкърезыгъэхьэліахэм фіыщіэ фхуэфащэщ! Дэтхэнэми фи унагъуэхэм гуфІэгъуэ куэду Тхьэм кърилъхьэ! Нобэ хуэдэу гъащІэр фіыуэ тлъагъуу, лъэпкъыр дызэкъуэту Тхьэм дигъэпсэу!

Нобэ республикэм щыпсэу-

Пащіэ щекіуэкіыну зэіущіэхэм языхэзщ хэм догъэлъапіэ усакіуэ, гупсысакіуэ, адыгэ тхыбзэм и лъабжьэр зыгъэтІылъа ПащІэ Бэчмырзэ къызэралъхурэ илъэси 170-рэ зэрырикъур. Лъэпкъ литературэм и зыужьыныгъэм абы хуиш а хэлъхьэныгъэхэр къэлъытэгъуейщ. Хьэрып графикэм тет алыфбей зэхилъхьа Бэчмырзэ и усэхэмрэ уэрэдхэмрэ абыкІэ итхыу щІидзащ. Къищынэмыщіауэ, ціыхубэр шыіэкіэпсэукіэм теухуауэ зыгъэгузавэ Іуэху зэІумыбзхэм я хэкІыпІэхэр къигъуэту щытащ, - жиlащ Шэджэм щІыналъэ администрацэм и Іэташхьэм и къуэдзэ Іэрыпш Жаннэ. - ПашІэ Бэчмырзэ и Іэдакъэ къыщІэкІахэр курыт еджапежения программам хыхьэч ирагъэдж. Ахэр ди лъэпкъ классикэ литературэм и дыщэ фон-

дым щыщ Іыхьэщ. ЗэІущІэм къэкІуахэм фІыщІэ фхуэфащэщ! Мыпхуэдэ зэхыхьэхэм республикэми Шэджэм щІыналъэми

щыпытщэнущ! - Ди хьэщіэ лъапіэхэм фіэхъус фызох! Нартандэсхэм гуапэ Бэчмырзэ ди закъуэ дыдейкъым. Ар адыгэу щыІэм ди зэхуэдэ усакІуэщ! Абы и гъащІэр триухуащ и къуажэгъухэм, и лъэпкъым хуэлэжьэным. И хьэдрыхэ дахэ Тхьэм ищ!! КъыщІэнахэм Тхьэм гъащІэ къарит! - жи Іащ Нартан къуажэм и Ветеранхэм я зэгухьэныгъэм и унафэщ Дол Юрэ. Ар Бэчмырзэ и зы усэ къеджащ икІи Урысей Федерацэм щІыхь зиІэ и артист, Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхубэ артист, балетмейстер Гэзэ Алэкъей Мухьэмэд и адэшхуэ Темрыкъуэрэ Бэчмырзэрэ яку

дэлъа зэныбжьэгъугъэм теухуа зы хъыбар гъэщІэгъуэни къи-Іуэтэжащ. Зэхуэсахэм гъэщІэгъуэн ящыхъуащ усакІуэм и ныбжьэгъур сымаджэ хъуа нэужь, жэщибл-махуиблкІэ къурІэн хуеджэу и пІэ лъапэм зэрытесар, и кхъаблэм щІэту дихыу ар зэрыщІилъхьэ-жам теухуауэ жиІэжа-

Курыт еджапіэхэм я программэхэр зыгъэхьэзырахэм ящыщ Бищю Борис и псалъэм къыхигъэщащ курыт школхэм я 9-нэ классхэм литературэмкіэ я программэм хыхьэу усакІуэм и гъащІэмрэ гуащІэмрэ зэрырагъэджыр, музейм и сурэтри а тхылъым зэрыхигъэхьар, ПащІэ Бэчмырзэ и илъэси 170-м къы дэкіуэу, и ціэр зезыхьэ музейри илъэс 20 зэрырикъур зэрызэдагъэлъапІэр гуапэ зэрыщыхъур. Абы Пащіэ Ленэ фіыщіэ хуищіащ Бэчмырзэ и лэжьыгъэхэм, и цІэм хуэфащэ пщІэ ягъуэтыным и гъащІэр зэрытриухуам папщІэ.

Нартан къуажэм ЩэнхабзэмкІэ и унэм и «Нартан» уэрэджыlакlуэ гупым ПащІэ Бэчмырзэ и уэрэдхэм щыщ ягъэзэщІащ. «Бэчмырзэ фыз къызэришар» уэрэдыр жаІэн и пэ къихуэу, гупым хэт Тэхъу Мухьэмэд къызэхуэсахэр иригъэдэІуащ абы и хъыбар гъэщІэгъуэным.

ПащІэ Ленэ музейр, Бэчмырзэ и щІыунэр цІыхубэр зэдигъэІэпыкъуу зэригъэпэщыжыну зэримурадыр къыхигъэщащ зэхыхьэм къекlуэлlахэм иджыри зэ фіыщіэ яхуищіащ.

БЖЬЫХЬЭЛІ Розэ. Сурэтхэр Къарей Элинэ трихащ.

Къалэм жан

зыІэщІэлъ адыгэлІ

хэлъхьэныгъэ ин хуэзыщі ціыху гуащіафіэщ УФ-м и Тхакіуэхэм, Журналистхэм я союзхэм хэт, Адыгэ Республикэм щіыхь зиіэ и журналист, драматург, тхакіуэ, усакіуэ ціэрыіуэ Дэрбэ Тимур Исмэхьил и къуэр. Ди лэжьэгъу щіалэ зэчифіэм и ныбжьыр мы махуэхэм илъэс 50 ирокъу. Ар 1974 гъэм щІы-шылэм и 19-м Адыгэ Республикэм и Теучэж районым хыхьэ Джыджыхьэблэ къуажэм къыщалъхуащ. Анэ-дэлъхубзэм и ІэфІыр пасэу зыхэзыщіа щіалэр Андыр-хъуей Хъусен и ціэр зезыхьэ педагогикэ училищэм щІэтІысхьащ, иужькІэ Адыгэ къэрал университым щеджащ, Горькэм и цІэр зезыхьэ литературэ институтым литературэ курс нэхъыщхьэхэр къыщиухащ.

ТИМУР 1993 гъэм лэжьэн щыщІидзащ «Адыгэ макъ» республикэ газетым и редакцэм. Иужькіэ, телевиденэм ирагъэблагъэри, къулыкъу зэмылІэужьыгъўэхэм пэ́рыту, уэ 2007 1999 гъэм щегъэжьауэ гъэ пщІондэ щылэжьащ. ІэнатІэм жэуаплыныгъэ ин пылъу зэрыпэрытыр, и ІэщІагъэм зэрыхуэІэзэр, анэдэлъхубзэм къызыхуэт шымыГэу зэрырилэжьэфыр къалъытэри, 2007 гъэм «Адыгэ макъ» газетым редактор нэхъыщхьэу ира-гъэблэгъэжащ. Абыи зэфlэкІышхуэ къыщигъэлъэгъуащ журналист жыджэрым. Газетым зэрыкіуэу, абы іэ тезыдзэхэм я бжыгъэр хигъэхъуащ, псапэ зыпылъ концертхэр, жылагъуэ зэхыхьэ гъэщІэгъуэнхэр, Іэмал зэмылІэужьыгъуэхэр къигъэсэбэпурэ газетым и пщіэр къиіэтащ, рубрикэщІэхэр къигупсысри, Іуэхугъуэ зэхуэмыдэ куэдым тетхыхь хъуащ газетыр. Тимурщ «Адыгэ макъым» и сайт къызэlухыным жэрдэмщlакlуэ хуэхъуар, адыгеибзэкІэ тхы-гъэхэр къызэрыралъхьэм нэмыщІ, хамэ къэралхэм щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм папщІэ тыркубзэкІэ, хьэрыпыбзэкІэ къату хуежьащ. Абы щыгуфІыкіащ хамэ щіыпіэхэм ипхъа ди шыпхъухэмрэ. къуэшхэмрэ Иджыпсту обозревателу щы-лажьэ газетым илъэс 15-кlэ и редактор нэхъыщхьэу щытащ Тимур икІи газетым и зыужьыныгъэм хуищІа хэлъхьэныгъэр ноби я напщІэ телъщ абы Іуэху щызыщІэхэми еджэхэми.

Дэрбэр илъэс куэдкіэ и унафэщіу щытащ УФ-м и Журналистхэм я зэгухьэныгъэм и адыгей щІынальэ къудамэм. Телевиденэм щыщыІами, газетым и унафэщІу щыщытами, адыгэ лъэпкъым дежкІэ мыхьэнэшхуэ зиІэ Іуэху куэд зэфІигъэкіащ абы. Ар мызэмытІзу яхыхьащ хамэ къэралхэм щикъухьа адыгэхэм икІи абыхэм я щыІэкІэ-псэукІэм теухуа тхыгъэхэр, нэтынхэр дунейм къытригъэхьащ. «Уадыгэу дунаим укъытехъуагъэмэ» тхылъыр нэгъуэщІ тхакІуи и

гъусэу къыдигъэкlащ. Дэрбэ Тимур и Іэдакъэ къыщіэкіащ усэхэр, поэмэхэр, пьесэхэр, рассказхэр щызэхуэхьэса тхылъи 10-м щІигъу. Абыхэм ящыщу «ГъэшІэрэ лъэтхылъым шхьэкІэ пэчІас» «Адыгэ Республикэм ЛитературэмкІэ и саугъэтым и лауреат» цІэр къыхуагъэфэщащ. Дэрбэм и ІэдакъэщІэкІхэм ящыщ куэд Адыгейм и школ программэхэм хагъэхьаш. Иужьрейуэ 2019 гъэм къыдэкla тхыгъэ къыхэхахэр щызэхуэ-

Адыгэ литературэм, **журна**- хьэса тхылъыр, «Нэфшъэгъо **листикэм**, **щэнхабзэм**, **бзэм** лъагъом и ишъэф» (2021 гъ.), «Намысым насыпыр къыдэкІо» (2023 гъ.) тхылъхэм адыгэ литературэр куэдкІэ нэхъ бей ящІащ.

• ДифІ догъэлъапІэ

«Си усэхэмкІэ цІыхухэр гъащІэр фІыуэ лъагъуным къыхузоджэ. Аращ усакіуэ нэсым и пьесэм псэм къыщыјун хуей макъамэр. Си тхылъхэми гупсысэ нэхъыщхьэу щыпхышар лъа-пlэныгъэ нэхъыщхьэ дыдэу цlыхум бгъэдэлъхэр хъумэнырщ, псэм къыщыгъэушынырщ. Сыт ахэр зищІысыр жыпіэмэ, зэіыхьлыхэм я зэхуаку дэлъ гуапагъэрщ, ныбжьэгъугъэрщ, нэхъыжьым пщІэ хуэщІынырщ, кІэщІу жынэхъыжьым пІэмэ, дунейр мамыру, гукъыдэж щыкуэду щытын щхьэкІэ зыхуэныкъуэхэрщ.

А псом къадэкlуэу сэ сы-хуейщ си лъэпкъэгъухэм я анэягъэшэрыуэу, дэлъхубзэр лъэпкъ хабзэр яхэлъу, щіалэгъуалэр адыгагъэм тету псэуну. СызэреплъымкІэ, усэбзэкІэ ціыхум и гущіэм нэхъ улъо-іэсыф икіи жепіэну узыхуейр нэхъ зыхещіэ. А псомкіэ сэбэп мэхъу си ІэдакъэщІэкІхэм хэт ліыхъужьхэр гъащіэм къызэрыхэсхыр. Къапщтэмэ, къалэмыр къызыхуэпщтэр гъащІэм махуэ къэс къыщыхъу Іуэхугъуэхэрщ», - къыддогуашэ Тимур.

Тхэным и мызакъуэу, зэ-дзэкlынми хуэlэзэщ Тимур. Нэгъабэ Жанэ Къэрэмызэ и цІэкіэ Адыгейм щекіуэкіа дунейпсо зэпеуэм япэ увыпіэр къыщихьащ усакіуэм, Пушкин Александр и «Руслан и Людмила» поэмэр адыгеибзэкіэ зэрызэридзэкіам папщіэ.

Тимур и ехъуліэныг эхэм сышитопоэть нужкі

щытепсэлъыхькІэ, къыхэзгъэ-щыну сыхуейщ, абы и Іэдакъэ къыщІэкІа «Бромберг щекІуэкІа процессыр е Адыгэр хьэкумым зэрыщаумысар» пье-сэр. Ар АР-р къызэрызэрагъэ-пэщрэ илъэси 100 щрикъум ирихьэлізу щагъзуващ Адыгейм икіи «Адыгэ Республикэм и махуэр - Къэбэрдей-Балъ-къэрым» проектым хэту Налшык къашэри щагъэлъэгъуауэ щытащ. Адыгэм и тхыдэм къыхэщыж,

Европэм къыщыхъуа Іуэхугъуэ гъэщІэгъуэнщ пьесэм лъабжьэ хуэхъуар. 19-нэ ліэщіыгъуэм икухэм адыгэ шууей гупым Пруссием и гъунапкъэр зэпаупщју, Іэщэ яјыгъыу таможеннэ полицэм зэрыпэувам щхьэкІэ яубыдри, Бромберг къалэм я суд щащІауэ щытащ. Адыгэхэми нэмыцэхэми ящыщ зыкъом хэкІуэдащ а зэпэщІзувэныгъэм, псэууэ къэнахэр суд пащхьэм ирашащ. Аращ Дэрбэм и пьесэми лъабжьэ хуищар. Бзэ дахэкіэ тха а икіи мызэ-мытізу республикэм пьесэм іуэхугъуэ гъэщізгъуэн къыщызэригъэпэщащ мастеркуэд къызэщІеубыдэ, мыхьэнэшхүэ зиіэ теплъэгъуэхэр къыщегъэлъэгъуэж.

- 1851 гъэм къэхъуа а Іуэхум теухуа хъыбарыр Едыдж Батрай хэкум къихьыжа нэужь, 2011 гъэм «Адыгэ макъ» газетми къытеддзауэ щытащ. Сэ хуабжьу сыдихьэхащ хэкум пэ-ІэщІэу къэхъуа а Іуэхум. Сытыт адыгэ щіалэхэр абы къыщіыщыхутар, дауэ япэщіэхуат ахэр пруссие дзэліхэм, щхьэ абыхэм суд ящіэн хуей хъуат, хэтыт ягъэкъуэншар абы щыгъуэм? Хуабжьу гъэщ!эгъуэнт Вульф уэчылыр а Іуэхум зэрыбгъэдыхьар, адыгэ щ!алэхэм къащхьэщыжын хуей щыхъум, шэрджэс лъэпкъым и лъэпкъым хуэлэжьэну, хуэпсэухабзэхэмрэ дуней тетыкІэхэмрэ зэриджар. Тхыгъэр къэсщтэжурэ зыбжанэрэ седжащ, цыхубэм я пашхьэ итлъхьа зэрыхъуным сегупсысу. ИкІи

къыщызгъэлъэгъуэжыну тезухуащ, театреплъхэм нэрылъагъуу я пащхьэ итлъ-хьэныр сф!экъабылу. Тхыгъэм зы мазэкіэ селэжьауэ аращ, 2018 гъэм адыгеибзэкіэ стхыри, урысыбзэкІи зэздзэкІыжауэ щытащ.

ЛІыхъужь нэхъыщхьэм и образымкіэ адыгэ лъэпкъыр зэрыщыту къэзгъэлъэгъуэну къэзгъэлъэгъуэну иужь сихьаш. Хьэкумыр ще-кlyэкlкlэ, судьям егъэщlагъуэ адыгэ щlалэм и пэжагъымрэ зэпІэзэрытагъымрэ. Абы и зыІыгъыкІэр щыхьэт тохъуэ ди адэшхуэхэм яхэлъа шыІэныгъэм, лІыгъэм, хахуагъэм, я псэм ипэ напэр зэрырагъэщу шытам, я щІыхьыр яхъумэжыфу зэрыпсэуам, гуапагъэмрэ дахагъэмрэ зэр къыджиlащ Тимур. зэрытетам.

Гугъущ ціыху зэчиифіэм и лэжьыгъэр зы тхыгъэм къыщыбгъэлъэгъуэну. Ауэ а псом яІэ мыхьэнэр къалъытэу къэрал гулъытэ куэд къыхуащащ Дэрбэм.

«Адыгэ Республикэм ЖурналистикэмкІэ и саугъэтым и лауреат» ціэ лъапіэр къыфіащащ «ЗыкІыныгъэм екІурэ гъогу» рубрикэм щІэту газетым къытридза тхыгъэхэм папщіэ. 2010, 2011 гъэхэм усакІуэм къыхуагъэфэщащ Адыгэ Республикэм и Къэрал Совет-Хасэм и ЩІыхь тхылъыр, КъШР-м и Лъэпкъ Зэхуэсым (Парламентым) и Президиу-мым и ЩІыхь тхылъыр, АР-м ІуэхухэмкІэ, Лъэпкъ хамэ къэралхэм щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм запыщІэнымрэ хъыбарегъащіэ Іэнатіэхэмікіэ и комитетым и ЩІыхь тхылъыр, Урысейм и Журналистхэм я союзым «За заслуги перед профессиональным сообществом» щыхь зыпыль и дамы-«Адыгэ Республикэр гъэр, къызэрызэрагъэпэщрэ илъэси 100 зэрырикъум» и щІыхькІэ къыдагъэкІа юбилей медалыр. «Адыгэ Республикэм и Къэрал Совет-Хасэ. Илъэс 30» дамыгъэр, къуажэхэм, районхэм я администрацэхэм я ЩІыхь тхылъхэр.

Сыт хуэдэ лэжьыгъэ, Іуэху пэрытми, Тимур сытым дежи и Іэзагъымрэ щІэныгъэмрэ хегъахъуэ, къэралым хъыбарегъащіэ ізнатізхэм епхауз къыщызэрагъэпэщ зэхыхьэхэмрэ зэпеуэхэмрэ хэтщ. Езыри и щІэныгъэмкІэ адрейхэм жыджэру ядэгуашэу апхуэдэщ классхэр, зэlущІэхэр.

Уасэншэщ Дэрбэ Тимур лъэпкъ шэнхабзэр хъумэным, анэдэлъ-хубзэм зегъэужьыным, адыгэ зэрыс хэгъэгухэр зэпыщІэным, лъэпкъ зэгурыІуэныгъэмрэ мамырыгъэмрэ гъэбыдэным хүищіа хэлъхьэныгъэр. Нобэ абы и тхыгъэхэр щызэІэпах Адыгейм и мызакъуэу, адыгэ зэрыс щІынальэхэмрэ хамэ къэралхэмрэ. Абыхэм фІым, дахагъэм, пэжым, лъагъуныгъэм ухуагъэушэ, адыгэм и блэкlар уи нэгу къыщlагъэхьэ, цІыхупсэр щыз ящІ.

Тимур дохъуэхъу узыншагъэ быдэ иІэу, и къалэмыр жану, гукъыдэжымрэ дэрэжэгъуэмрэ и куэду иджыри куэдрэ адыгэ ну, и щхьэкІи, и ўнагъуэкІи ефіэкіуэну!

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ, Адыгэ Республикэм щІыхь зиіэ и журналист. • ПщІэну щхьэпэщ

2024 гъэм къытхуихьахэр

Адыгэхэр щІышылэкІэ дызэджэ январыр пасэрей алыджхэм я тхьэ Янус къытехъукіащ, гъэм и пэм къыщіахьари абы зыр блэкіам хуэгъэзауэ, адрейр къэкіуэнум хэплъэу напиті иіэщи аращ. Иуха гъэм зэфіагъэкіахэр я лъабжьэу ціыхухэр мурадыщіэхэм ялъэіэсыну хуоіэ. Ипэжыпіэкіэ мы мазэм илъэсыщіэр къызэіуех. Аращ, дауи, нэхъ мыхьэнэшхүэ зиіэ хабзэхэм щіышылэм и зым къару щІагъуэтри. Абы и лъэныкъуэкІэ хуэмыхуакъым иджырейри. Я нэхъыбэри узыщыгуфіыкіынщ.

ЩІЫШЫЛЭМ и 1-м Урысейм лэжьапщіэ нэхъ мащіэ дыдэм (MPOT) зэуэ процент 18,5-кІэ зыщиІэтащ. Нэхъ къыдгуры-Іуэ бээмкіэ жытіэнщи, блэкіа илъэсым зэрыщыта сом мин 16рэ 242-м икІри, сом 19242-рэ хъуащ. Абы апхуэдэ улахуэ лізужьыгъуэ зыіэрыхьэхэм (ахэр зыхуэдизыр зэтехуэў къагъэлъагъуэркъым: ціыху мелуани 4-м къыщыщіэдзауэ 6-м нэсу къалъытэ) я псэукіэр иригъэфіэкіуэнущ. Жытіэнщи, иджы илъэс ещанэ хъуауэ къэралым МРОТ-р зэкІэлъыкІуэу хегъахъуэ: 2022 гъэм тіэўнейрэ - зэм проценти 8,6-рэ, итіанэ проценти 4-кІэ, 2023 гъэм и мэкъуауэгъуэм аргуэру проценти 6,3-рэ. Властхэм ціыхухэр къагъэгугъэ 2030 гъэм лэжьапщіэ нэхъ мащіэ дыдэр хуэдитікіэ нэхъыбэ ящіыну.

ІэщІагъэліхэм къалъытэ иджы ягъэува хабзэр ціыхухэр зыщыгугъахэм щхьэпрыкlауэ. Япэрауэ, уасэхэм ехьэлlауэ. Нэгъабэ ахэр ику иту проценти 7,5-кlэ фlэкlа дэмыкlуеяуэ жаlэ. Иджы зи гугъу тщІы цІыхухэм я улахуэхэм а бжыгъэм хуэдитІым нэхърэ нэхъыбэ къыхущІагъу. Апхуэдэу щхьэщокІ инфляцэми. А псоми къадэкІуэу, МРОТ-р цІыхур псэун папщІэ нэхъ мащІэ дыдэу ягъэувами (сом 16844-рэ) зыкъомкІэ щхьэдох. Слюжь, пэжу, Іей хуэдэкъым.

ЩІышылэм и 1-м зи чэзу зэхъуэкІыныгъэхэр халъхьащ ціыхур пенсэ щыкіуэ ныбжьым. 2024 гъэм мылажьэу тіысыжыну хуитщ зи ныбжьыр 63-рэ ирикъуа цІыхухъухэмрэ илъэс 58-рэ хъу цІыхубзхэмрэ. Ауэ пенсэ иратынукъым лэжьапІэ Іэнатіэм ильэс 15 нэхърэ нэхъ мащіэ Іутахэмрэ зи пенсэ баллыр 28,2-м нэмысахэмрэ.

Ди къэралым мылажьэ пенсионеру мелуан 27-м щ игъу щопсэу. Абыхэм я пенсэхэм проценти 7,5-кІэ хагъэхъуащ. КІэщіў жыпіэмэ, нэгъабэ кърикіўахэм япкъ иткіэ инфляцэм зэрызиІэтын хуейуэ щыта проценти 7,5-м хуэдизкІэ. Ари хъарзынэщ: псори зытеплъэ мыхъу инфляцэм и хьэлъагъыр жьыкіэфэкіэхэм ящхьэщех.

Зэрыщыту къапштэмэ, иужь зэманым ди къэралым псэуныгъэм ехьэліа іуэхухэм нэхъ зригъэліаліэ хъуащ. Щапхъэ щхьэкІэ жыжьэ ущІэкІуэн щыІэкъым. Къэбгъэлъэгъуэну ирикъунщ дызыхыхьа илъэсищым тещ ыхьа къэрал бюджетым я Іыхьэ щанэр (гъэ псом хуэзэр) а Іуэхум зэрытрагъэкІуэдэнур. Дауи, абы и Ізужьщ бюджетым къыхэкі мылъкум ирипсэу лэжьакІуэхэм я улахуэхэм мы гъэм щІышылэм и 1-м проценти 9,8-кІэ зэрыхагъэхъуари. Пэжу, а ахъшэр къэзыгъуэтын хуейуэ зи пщэ далъхьар езы щІыналъэхэрщ. Абы Іуэхур нэхъ гугъу ещі, арщхьэкіэ хэкіыпіэхэр къагъуэтыну къыщіэ-кіынущ. Икіэм-икіэжым гуащіэрыпсэухэм я дежкіэ тіури зыщ я улахуэхэм зэрыхагъэхъуэну мылъкур къыздикІынур.

Сыт шыгъуи хуэдэу, хагъэхъуаш унагъуэхэм, бын зыпІ анэхэм, сымаджэхэм хуащ гулъытэм. Абыхэм ахъшэ нэхъыбэк э яхуэупсэнущ. КъищынэмыщІауэ, щІышылэм и 1-м къару игъуэтащ дзэм щраджэ ныбжьыр зыхуэдизым зэхъуэк ыныгъэхэр зэрыхалъхьэ хабзэм. Ар къащтащ 2022 гъэм, УФ-м зыхъумэжыныгъэмкlэ и министр Шойгу Сергей къыхилъхьа жэрдэмым ипкъ иткіэ. Иджы піалъэкіэ дзэ къулыкъум ираджэнущ зи ныбжьыр илъэс 18-м къыщыщІэдзауэ 30-м нэса урысейхэр. Зэрытлъагъущи, щраджэ ныбжьым илъэсищ къыщТагъуащ.

Илъэсыщіэм къиша зэхъуэкіыныгъэхэр куэд мэхъу. Псалъэм и хьэтыркіэ, щіышылэм и 1-м къыщыщіэдзауэ автомобилхэр зэрагъэкІуэну хуит зыщІ дэфтэрхэр къыІихын е зэрихъуэкІын хуеймэ, апхуэдэ цІыхум медицинэ тхылъ иІэн хуейщ, автомашинэр зэрызэригъэкІуэфынум щыхьэт техъуэу. Апхүэдэу щІышылэм и 1-м къыщыщІэдзауэ зи уэздыгъэхэр гъэм и сыт хуэдэ зэманми, жэщми махуэми щ эмыгъэна автомобилхэр гъуэгу тету ядэнукъым. Рулым дэсхэу а хабзэр къызыпызыудхэм сом 1500-м къыщыщ1эдзауэ 3000-м нэск1э етхьэкІунуш.

Мис апхуэдэ щ эхэр къытхуихьащ дызыхыхьа 2024 гъэм. Илъэсыр зэрыщіэбдзэм хуэдэў епхьэкіыну жаіэ. Ар хъарзынэщ сыт и лъэныкъуэк и хуэщ ауэ ик и и Іуэху къик ву гъэ техьахэм я дежкіэ. Арщхьэкіэ зыщіэхъуэпсахэм зэкіэ лъэмыіэсахэри щіэгужьейн щыіэкъым: гъэр кіыхьщ икій дэтхэнэми хузэфіэкІынуш и емыхъулІэныгъэхэр ехъулІэныгъэхэмкІэ зэрихъуэ кІыну. Нэхъыщхьэр щхьэх имыщІзу и мурадхэм щІэбэнынырш.

ШАЛ Мухьэмэд.

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм Зыгъэхьэзырар шеей ішімешечжі

Шхыныгъуэхэр

Хьэ хьэжыгъэм къыхэщІыкІа щІакхъуэ

Хьэ хьэжыгъэ ухуэнщІам и кур къратхъу, абы пщагъэр, шыгъур зыхэшыпсыхьа псы хуабэ иракіэ. Сэхуран дагъэ хакіэри, мыбыдэ Іейуэ тхьэвыр япщ. Тхьэвым хъыдан къабзэ трапхъуэри, сы-хьэтрэ ныкъуэкіэ хуабапіэм щагъэтщ, къэтэджын щхьэкіэ. Итіанэ дагъэ зыщыхуа тебэм тхьэвыр иралъхьэ, и щхьэфэр захуэ ящІри, хьэкулъэкІэ ягъажьэ дакъикъэ 30-40 хуэдизкіэ. Хуабэу яшх. Шатэ, шху дашх, къалмыкъ шей драф.

Халъхьэхэр: хьэ хьэжыгъэу - г 800, пщагъэу - г 40, псыуэ - г 350-рэ, сэхуран дагъэу - г 50, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз.

ШэкІэ щІэгъэва хугу ІэфІ

Хугур зэхадз, псы хуабэкІэ яльэс, псы къэкъуалъэм хакіутэ, шыгъу тіэкіу хадзэри, зэіащізурэ, тхъурымбэр къытрахыурэ ныкъуэвэ ящі, шэ гъэпщта щакіэри, мафіэ щабэм тету зэзэмызэ зэlащІзурэ хьэзыр хъуху ягъавэ. Къытрахыжри, и щхьэр тепіауэ дакъикъитху-хыкіэ ща-гъэт. Тхъуціынэрэ фошыгъурэ хэлъу Іэнэм трагъэувэ. Щакхъуэ е лэкъум и гъусэу пщтыру яшх.

Халъхьэхэр (цІыхуищ Іы-хьэ): хугуу - г 250-рэ, псыуэ -г 125-рэ, шэуэ - г 500, тхъуцІынэў - г 25-рэ, фошыгъуў г 15, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз. КЪУБАТИЙ Борис.

Мэз дохутыр

ГъэщІэгъуэнщ

«И цІэм хуэдэщ и щхьэри», - хужаІэ жыгыуІум. Абы теухуауэ зыри умыщІэу щытми, и цІэр зэхэпха нэужь, жыгым Іэзэу Іуэху куэд къызэрыхищІыкІыр къыбгурыІуэнущ. ЖыгыуІур адрей бзухэм ещхькъым. Абы щхьэхуэу зы псэукІэ иіэщ. Гъэмахуэми щіымахуэми мэзым щопсэу ар, жыг лъэдийм тоуlуэ.

АЛЫДЖ ІуэрыІуатэм мыпхуэдэу къыхощ: «ЖыгыуІум уэшх къригъэшхыну жыгей лъэдийм тоуІуэ. ар мазэм зэхехри уэшх кърегъэшх».

Ауэ, дауи, ар пэжкъым. Ар жыг лъэдийм щІытеуІэр уэшх къригъэшхыну аракъым икІи теуІуэ къудейкъым. ЖыгыуІум и пэр бдзым хуэдэщ. Апхуэдэ Іэмэпсымэмкіэ жыгыр къреугъуэныкі, сантиметри 8 - 10 хуэдизын абгъуэ ищ ыну. Абгъуэм и кіуэціыр куууэ къретіыкі, абы щыпсэўну икій и джэдыкіэхэр щигъэтіылъыну.

КъищынэмыщІауэ, абы жыгыфэ щІагъым щІэлъ хьэпІацІэ шырхэр, жыгыфэр зышххэр къыщегъуэт. ЖыгыуІур нэхъыбэу жыгыфэ сымаджэращ зытеуlуэр, сыт щхьэкlэ жыпlэмэ, ар нэхъ пхыудыгъуафІэщ.

ЖыгыуІум и бзэгур кІыхьщ, папцІэщ, и пэ дыдэм цы пхъашэ тетщ, хьэмбылум ещхьу. Жыгыфэр гъуанэ ещІ, абы и бзэгур щІегъэлъадэри, сыт хуэдэ хьэпіаціэри къыщіех. Шыр щиіэм деж

абыхэм яригъэшхын куэду къахуехь.

Хьэпаціэхэмрэ жыгыфэр зышххэмрэ я закъуэкъым абы и ерыскъыр. Абы щІымахуэм ишхыну дэ, къыпціэ, мышхумпіэ хуэдэ пхъэщхьэмыщхьэхэри егъэтІылъ. Псом хуэмыдэу жыгыуІум жыгхэм зэран яхуэхъу хьэпіаціэ куэд къакіэрех. Аращ абы «мэз дохутыркіэ» щіеджэр.

БЕЩТО Илмаз.

• Фэ фщІэрэ?

Пшынэефэ

ЦІыхухэм яку къыдэхъуэ зэхущытыкІэм ехьэлІа хабзэщ. Къуажэдэс гуэрым и хъыджэбз цыкіум макъамэм зэфіэкі хуиІэў, пшынэ еуэфу зигъэсэну хуейуэ, ауэ апхуэдэ Іэмэпсымэ къыхуащэхуну унагъуэм Іэ-мал зэримыІэм гу лъатамэ, хьэблэ щалэхэр зэхүэсыр-

ти, пшынэефэ ящІырт. Хабзэм къикІрат: хъыджэбзыр зей 🖣 унагъуэр ягъэпщафІэрти, щІалэгъуалэр абы щызэхүэсырт икІи щхьэж хузэфІэкІым хуэдиз ахъшэу игъэтІылъырт. Пщыхьэщхьэ зэхэсым къыхэкlамкіэ хъыджэбзым пшынэ къыхуащэхурт. А хабзэм «пшынэефэкІэ» еджэу щытащ адыгэхэр.

Пшынэефэр нобэ щыІэжкъым, нэгъуэщІ Іуэхугъуэхэм ехьэл абы и лъэужь гуэрхэр къэнами.

ДУМЭН Хьэсэн.

• ГушыІэ

Ар хьэлу къыпхуэнэнщи...

Хъуэжэ и шы пэхужьыр щІищІэри, къалэм кІуэну ежьащ. Куэдрэ кіуа, мащіэрэ кіуа, зы псы шэд гуэрым щикіым шыр зыщіэувыlыкlри, етхауэу щlидзащ. «Но-о!» - жиlэри хъуакъым. Аргуэру «но-о!» жиlэри хъуакъым. Чнутlкlэ фlыуэ иубэрэжьащ, арщхьэкlэ етхауэ фІэкІа, шым зигъэхъейртэкъым.

Ей, си шы пэхужь мыгъуэ, ар хьэлу къыпхуэнэнщи, уэри абы утекІуэдэжынщ, итІанэ уигу сыкъэгъэкІыж! - жиІэри, Хъуэжэ и чнутІыжьыр шым жьэхидзэжщ, гури шыри абдеж къыщинэри, езыр лъэсу къалэм кІуащ.

КъыщыкІуэжым, Хъуэжэ шыр къызыщинам бгъэдыхьэрэ еплъмэ, шы пэхужьым и къупщхьэм фІэкІа зыри игъуэтыжакъым - ар дыгъужьхэм яшхат. Хъуэжэ шым и къупщхьэм зыхуигъазэри жиlащ: БжесІатэкъэ а уи хьэлыжьым узэрытекІуэдэжынур!

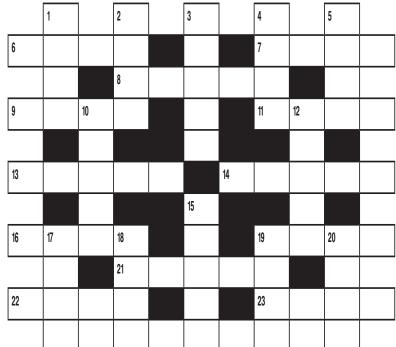
МАХУЭ Іэлисэхь.

Екіуэкіыу: 6. Шэ щытам и щхьэм къытрищІэу е шэщІэхукІэ шэм къыхагъэкі нэхъ дагъэпщІагъэ зыхэлъ Іувыр. 7. Щыгъыным и Іэщхьэ. 8. Зи Іэпкълъэпкъ зэхэлъыкІэкІэ цІыхум нэхъ и гъунэгъу шэрып псэущхьэ. 9. Іэр имыгъэпіыщізу, фІей имыгъэхъуу Іэрыгъын па-Іэпэ къэскІэ щхьэхуэу Іэпхъуамбэшхуэ закъуэр къыхэгъэщхьэхукІауэ цы, фэ сыт хуэдэхэм къыхащІыкІыр. 11. Аушыджэр къуажэм къыщалъхуа адыгэ тхакіуэ ціэрыіуэ, «Гъуэжькуий», «Унагъуэ» романхэр зи Іэдакъэ къыщІэкІа. 13. Хуитыныгъэ псори зыбгъэдэлъ, пщы, пащтыхь. **14**. Зи тхьэмпэшхуэхэр тіурытіу зэпэгъунэгъуурэ зытет, гъуэжьыфэ зыщІыхьэ фампІэ плъыжьым щІихъумэу пшхы хъу, хущхъуэгъуэу къагъэсэбэп плъыжь хъурей цІыкІухэр къызыпыкіэ удз ліэужьыгъуэ. 16. Бжыгъэхэр зыдж щІэныгъэ. 19. Шым здыхуей лъэныкъуэмкІэ ирагъэгъазэу шхуэм пыща капсэ. 21. ИлъэситІ къэс зэ къэкІ, зи тхьэмпэхэр пхъашэ, гъэгъа плъыжьфІыцІафэрэ зи лъабжьэр хущхъуэу, шхынхэлъхьэу къагъэсэбэп губгъуэ къэкІыгъэ. 22. Егъэлеяуэ губжь, хьэтыр, гущІэгъу зыхэмылъ ціыху пхъашэ. 23. Іумыжын, ІумыкІын щхьэкІэ, гъущіым, пхъэм къыхэщіыкіауэ

Къехыу: 1. Мэлыц гъэпцІам къыхащІыкІ щыгъыныгъуэ. щыгъыныгъуэ,

бжэр зэрагъэбыдэ, бжэІулъэ.

Псалъэзэблэдз

ЗытешхыкІ унэлъащІэ, мылъагэу, лъакъуищ щІэту. 3. ЗыщагъэпскI унэ. **4**. Лъэныкъуабэ, зыгуэрым Гушэу хущыт. 5. ЛІэужьы- пасэу къапедзэ, унэ хадэхэм ща-

пкъым теубгъуауэ ящыгъ. 2. гъуэ зыбжанэу гуэша удз лъэпкъ, я тхьэмпэхэр хуэхъурей щІыкІэу, кІы кІыхь яІэу. Гъэгъа шакъафэхэр, къащхъуафэхэр гъатхэм

гъэкі. 10. Ціыхум и псэупіэ, псэ-уалъэ щиухуэ щіыпіэ. 12. Къалэ, къуажэ кlуэцlхэм зэрыщызе-кlуэ гъуэгу. 15. Дыгъэмрэ ма-зэмрэ я хъуреягъкlэ къищl нэхур. 17. Хьэуам хэт е зыгуэрым трищ а ф ей щащэ. 18 Къупщхьэ - къуаншэщи, лы ... - дахэщ (псалъэжь). **19**. Хабзэм емызэгъ гуэр зыхурагъэщІэн мурадкіэ къулыкъущіэм ират ахъшэ, хьэпшып сыт хуэдэ. 20. Зыгуэр къэхъугъуэм текІуадэ, ихь зэман пыухыкіа.

> Зэхэзылъхьар БИЦУ Жаннэщ.

Дыгъэгъазэм и 30-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкІуэкІыу: 2. Уэс. 5. Абазэ. **6**. Шылэджэд. **7**. Гульэф. **9**. Нэкулъ. **12**. Аму. **13**. Жып. **14**. Мыл. **15**. Бажэ́. **16**. Жэпкъ. 17. Щыхь.

Къехыу: 1. Іэпхъуалъэ. 3. Балыджэ. 4. Лъэхъэнэ. 8. Лъэмыж. 10. Курыбэ. 11. Щтырыгъу.

Теплъэгъуэхэр

Бажэмрэ дыгъужьымрэ

Къуажэр колхозу щызэхэта лъэхъэнэм мэл хъушэ кІуэдат. Къуажэ тхьэмадэр Бажэхэ

ейт, колхозым и унафэщІыр Дыгъужьхэ я къуэт. Іуэхур зэхэзыгъэкІ къэпщытакІуэхэм жылэм епсэлъэн щыщІадзэм, зы ліыжь гуэрым жиіащ:

- Уа щ алэхэ, ди къуажэ тхьэмадэр Бажэхэ ейщ, колхозыр зыІыгъыр Дыгъужьхэ ящыщщ. Бажэмрэ Дыгъужьымрэ яІэщІыхьар къытрахыжыфауэ иджыри къэхъуакъым. Гугъу зевмыгъэхьу фыкlуэж.

Дадэ и гукъэкІыжхэр

Жэм пэхужьыр хъупІэм къикІыжа нэужь, дадэ Іуэм ири-гъэхьэжырт. Шхалъэм удз цІынэ къишам щыщ худилъхьэрт, езыр бгъэдэтІысхьэрти къишырт. Нанэ пщаф Іэрт, и Іэ лъэныкъуэр узырти, иджы дадэт жэмым кІэлъыплъри зезыхьэри. ШкІэр щІигъэфа нэужь, къебла шэр кумбыгъэм щхьэхуэу ирикІэрти, Ахьмэд ціыкіум иритырт. - Мыращ шэм и ІэфІыр, мыр

шатэпсым хуэдэщ, - жиlэрт. Ахьмэд цlыкlум и гъусэу,

джэдуужьитІри есауэ къэсырт. А гупыр зэбгъурысу зэрытхъэм кІэлъыплъ дадэ и гур хэхъуэрт, и пащіэкіэм щіэгуфіыкІыурэ игу къигъэкІыжырт, гъаблэм и зэманым щІакхъуэ Іыхьэ ямыІами, жэмыжь закъуэ псэууэ къахуэнам и фІыгъэкІэ ахэр узыншэу къызэрызэтенар.

БАГЪ Марьям.

Жэщрэ махуэрэ я

• ЖыІэгъуэхэр

гупсысэ зыкъым **+Джэдыл уэзымыгъэшхы**нум и джэдыр джэдкъуртщ.

◆Джэдэщым и тхьэмадэр зэрыулъэпхъащэ елъытауэ хах. ◆Дзапэкіэ хыфіидзар лъа-

пэкіэ зэхуитхъусыжащ. **◆**Ебгъэлеймэ, лей уохъу.

◆Езыт нэхърэ къеІызых нэхъ зегъэлІыхъужь.

◆ЕмыкІури зригъэкІуурэ, нэджэ уджэ хъуащ.

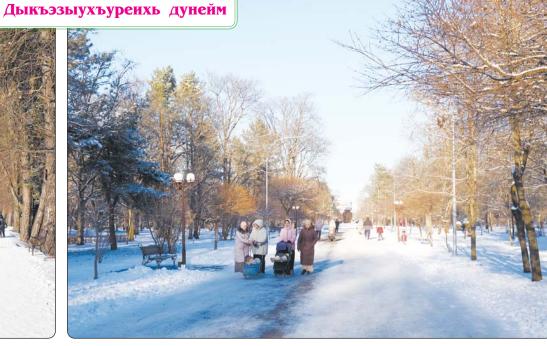
◆Емынэр зи гум блэ зэраукlа башыр и щІэгъэкъуэн пэжщ.

◆Жэмым удзыр шэ ещІ, блэм шэр щхъухь ещІ. +Жэщрэ махуэрэ я гупсысэ

зыкъым.

КІЭРЭФ Хьэсэнбий.

Япэ илъэсыщІэ уэсмычым куэдрэ пэплъа къалэдэсхэм иджыпсту я кlyaпіэщ щіымахуэ теплъэ дахэ зыгъуэта, ХьэтІохъущокъуэм и жыг хадэр.

ПЩЭДДЖЫЖЬЫМ щегъэжьауэ пшапэр зэхэуэху абы щызэблок парк кІуэцІым щыкуэд псейхэмрэ уэздыгъейхэмрэ къапих жьы къабзэм хэтыну зи нэ къик дэтхэнэри. Псом хуэмыдэу я Іутіыжщ адэ-анэхэмрэ абыхэм ящіыгъу сабийхэмрэ. Лъэс лъагъуэхэм я зэхуаку жыг щіагъхэм щыплъагъунущ уэс іэшкіэхэм ириджэгу ціыкіухэр. Удэкіуэтеиху жьыбгъэр нэхъ щіыіэтыіэщ, уэсри мыткіуу мы махуэ зэкіэлъыкіуэхэм телъщ. Ахэр щыкуущ Ипщэ гуэл Іуфэм щызэхэт уэздыгъей гуэрэнхэм я лъа-щіэ хуитхэм. Щіыпіэм къыпэзыкіухь лъэс лъагъуэм и ипщэрабгъу ныджэри ціыкіухэм я джэгупіэщ. Хэти я хьэхэр я

ЩІымахуэм и зы теплъэгъуэ

гъусэу уэсым хэту къажыхь, адэ-анэхэм я сабийхэр ІэжьэкІэ къыщрашэкІ. Уэс мащіэ фіэкіа къыщемыс иужьрей зэманым псэущхьэхэри бзухэри щогуфІыкІ щІымахуэм и зы теплъэгъуэ кІэщІми. Псоми я Іутіыжу екіуэкіа махуэ щы пакіз нэхъ хуабэ къыхэкІэрахъуэу хуежьа пэтми, жэщым къыщ екъузэж, псори зыщы гуф вк уэсыр иджыри щ вым тривыгъэу.

Зы мэзкхъужьеижьым къипкlым адрейм пкІэуэ, дунейр яхуримыкъуу, зэхэзежэщ кіэпхъ ціыкіухэри. Щіымахуэ

уэсыр Іуву къырызэтрилъхьэу ахэр елъытауэ, цІыхухэм мышынэу къабгъэдыхьэу ямыІэныр. хуожьэ икІи йошхыкІ языныкъуэхэм я лей зэрым Іэгум. Абыхэм ящІэ кІэпхъым сыт егъэшхыпхъэми, бзу цІыкІухэм яхуэпхъ хъуну щыкъунхэри. Псалъэм папщІэ, сэбэпкъым щІакхъуэ, булкэ щабэхэр, печенэхэр. Абыхэм хуашийуэ нэхъ плъагъур хугу, нартыху, гуэдз хуэдэхэрщ. Уэсбзууплъхэмрэ бзу гъуабжэ ціыкіухэмрэ щыкъуныр зэуэ ящып. КІэпхъхэм иратыр жыгыщхьэм яхь ФІэщщІыгъуейщ абыхэм,

щІымахуэ гъэтІылъыгъэ ямыІэныр. АршхьэкІэ, а къыхуашийри лей зэрымыхъунур ящІэ. Куэдым я гугъэщ абыхэм я гъэтІылъыгъэхэр щахъумэу яІэр зы жыг кугъуанэ закъуэу. КІэпхъ къэс и щІымахуэ шхыныр щІыпіэ зыбжанэм щегъэтІылъ, зым зыгуэр къыщыщі хъумэ, етіуанэр е ещанэр къызэрыхуэнэнум тещІыхьауэ. Псом ящхьэр абыхэм зыри зэран яхуэмыхъу-

ЖАНХЪУЭТ Зузэ. Сурэтхэр КЪАРЕЙ Элинэ трихащ.

Махуэгъэпс щхьэпэ

КъБР-м и Архив къулыкъущІапІэм иджыблагъэ къыдигъэкlащ зэбгъэдзэкl хъу, блыным фlадзэ махуэгъэпс хьэлэмэт. «Календарь 2024 знаменательных и памятных дат Кабардино-Балкарии» фІэщыгъэр зиІэу урысыбзэкІэ ду нейм къытехьа махуэгъэпсым ибгъуэтэнущ ди щІыналъэм щыпсэу лъэпкъхэм, абы и зыужьыныгъэм зи гуащіэ езыхьэліа ціыху щэ бжыгъэхэм, Іуэхугъуэ куэдым ятеухуа тхыгъэхэр. А псори ягъэхьэзыращ Щоджэн Щыхьым зи унафэщі КъБР-м и Архив къулъыкъущіапіэм и Іэщіагъэліхэм.

МАХУЭГЪЭПСЫМ хъыбар зэмылІзужьыгъуз хьэлэмэт куэд итщ. Абы и гъэнщІам къыщыхэбелджыпліанэпэ щхьэхуэу «Ди тхыдэм и напэкіуэціхэр» зыфіа- УФ-м и махуэшхуэхэр, дуней щам мазэ къэс зэщхьэщы- псом щагъэлъапіэхэри яхэту. хауэ республикэм къикІуа гъуэ- пэу, хьэлэмэту зэхагъэува ка-

куэдкІэ лыкІа Іуэхугъуэ хьэлэмэтхэр, къыщагъэлъэгъуащ Апхуэдэу купщафоры, щхьэгуанэ кlыхьым, къэхъукъащіэ лендарым ихуахэм ящыщщ,

псалъэм папщІэ, ди тхыдэм зи лъэужь къыщызыгъэна, лъэпкъ зыужьыныгъэм хэлъхьэныгъэ ин хуэзыщІа цІыхушхуэхэм я цІэхэмрэ я гъащізм теухуа тхыгъэ кіэщіхэм-рэ, бжыгъэ хьэлэмэтхэмрэ къэхъукъащіэ гъэщіэгъуэн-хэмрэ, щэнхабзэмрэ спортымрэ ехьэліа хъыбар ціыкіу-

Махуэгъэпс-щІэнгъуазэр яфІэхьэлэмэт хъунущ зи щіалэгъуэхэми зи ныбжь хэкІуэтахэми, цІыхухъухэми бзылъхугъэхэми, школакТуэхэми еджагъэшхуэхэми. Дэтхэнэми абы иригъуэтэнущ езым фІэгъэщІэгъуэн ІуэхукъэхъукъащІэхэр, гъуэхэр, бжыгъэхэр, цІэхэр. Тхыдэм дихьэххэр махуэгъэпсым щрихьэліэнущ ди щіыналъэм щыпсэу лъэпкъхэм, ди лъахэгъухэм (политик цІэры-Іуэхэм, тхакІуэшхуэхэм, егъэджакіуэхэм, щіэныгъэліхэм, сурэтыщІ Іэзэхэм, жылагъуэ лэжьакіуэхэм, спортсмен лъэрызехьэхэм) я гъащІэмрэ зэфТэкТхэмрэ къызэрыш сурэтхэри.

ЖыпІэнурамэ, республикэм и щІэнгъуазэ пэлъытэ махуэгъэпсыр екіущ и теплъэкіи ихуа тхыгъэрэ сурэтхэмкІи. Архив лэжьакІуэхэм я творческэ зэфіэкіым къихьа лэжьыгъэ купщафіэр зыіэрызыгъэхьа дэтхэнэри абы зэрыщыгуфІыкІынум ШЭЧ хэлъкъым.

> КЪУДЕЙ Владимир, КъБР-м щІыхь зиІэ журналист.

Урысейпсо зэхьэзэхуэм

хэтынухэр

• БэнэкІэ хуит

Къэбэрдей-Балъкъэрым СпортымкІэ и министерствэм и телеграм-каналым къызэритамкіэ, щіышылэм и 15 - 17 махуэхэм Шэшэным и къалащхьэ Грознэ щекіуэкіащ КИФЩІ-м хыхьэ щіыналъэхэм бэнэкіэ хуитымкіэ пашэныгъэр къэхьыным хуэунэтіа я зэхьэзэхуэ. Гуп 12-у ′ гуэшауэ абы щызэпеуащ илъэс 14 - 15 зи ныбжь бэнакіуэу 380-м щіигъу.

ДИ гуапэ зэрыхъущи, Къэбэрдей-Балъкъэрым и гъэсэнхэм медалибгъу зэхьэзэхүэм къыщахьащ. Я хьэлъагъ елъытауэ зыхэта гупхэм щытекІуащ Бакъей Темболэтрэ (38-рэ) Хасауов Сэлихьрэ (68-рэ). Дыжьын медалхэр къахьаш Даур Амир (кг 41-рэ), Бэрбэч Ахьмэд (кг 44-рэ), Унэліокъуэ Сэлим (кг 68-рэ), Кумыщ ТІалиб (85-рэ) сымэ. Бакъей Имран (35-рэ), КІэнцІэлий Самир (кг 75-рэ), Мусэ Амир (кг 100) сымэ ещанэ хъуахэщ.

Зэхьэзэхүэм къышыхэжанык ахэм Тэмал ягъуэташ Урысей Федерацэм бэнэкІэ хуитымкІэ пашэныгъэр къыщыхыным хуэунэтlауэ гъатхэпэм Владикавказ къалэм щекlуэкlыну зэпеуэм хэтыну.

АЛЫДЖЫКЪУЭ Руслан.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ ІуэхущІапІэм ПИ № ТУ07-00117-м щІэту ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокі. (12+)

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым – 42-56-19; унафэщІ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

Индексыр П 5894 ● Тиражыр 1.474 Заказыр №90

ди хэщіапіэр 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ. Налшык къалэ. Лениным и цІэр зезыхьэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщіанэ къатхэр.

Газетым Іэ щытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край Есэнтіыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А